

5-VUOTIAAN LAPSEN TUNNE-ELÄMÄN TUKEMINEN PÄIVÄHOIDOSSA

Ville Vilkastuksen tunneseikkailu –
pienryhmätoimintamalli

Minna Heimonen
Maija Kinnunen

Opinnäytetyö
Tammikuu 2014

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali- ja terveysala

Tekijä(t) Heimonen, Minna Kinnunen, Maija	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 09.11.2013
	Sivumäärä 110	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi 5-VUOTIAAN LAPSEN TUNNE-ELÄMÄN TUKEMINEN PÄIVÄHOIDOSSA Ville Vilkastuksen tunneseikkailu - pienryhmätoimintamalli		
Koulutusohjelma Sosiaali-alan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Hintikka, Timo Lundahl, Raija		
Toimeksiantaja(t) Pesäpuu Ry Christine Välivaara		
Tiivistelmä Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää pienryhmätoimintamalli varhaiskasvatukseen. Toiminnan avulla voidaan tukea viisi vuotiaan lapsen tunne-elämän kehitystä. Ryhmää pilotoitiin eräässä Jyväskylän päiväkodissa ja itse olimme mukana havainnoimassa toimintaa. Ryhmän ohjaajan ja omien havaintojen pohjalta koottiin opas pienryhmätoimintamallin toteuttamiseen. Työn alku osassa syvennyttään tunteisiin ja tunne-elämän kehitykseen. Työ määrittelee tunnekasvatusta päivähoitossa, sen merkitystä lapsen kehitykselle sekä tunnekasvatuksen toteuttamista päivähoitossa. Teoriassa syvennyttään myös tarkemmin viisivuotiaan lapsen kehitykseen ja tunne-elämään vaikuttaviin tekijöihin. Teorian avulla laajennetaan tietämystä viisi vuotiaiden kehityksestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Työn avulla osoitetaan asiantuntijuutta varhaiskasvatuksessa sekä kykyä toteuttaa työtä tutkimuksellisella asenteella. Pienryhmätoimintamalli on toteutettu käyttäen apuna omia havaintoja ja ohjaajan haastattelua. Oppaaseen on koottu kaikki 10 tuokiota sekä ohjeet niiden toteuttamiseen. Tavoitteena oli luoda oppaasta helppokäyttöinen ja käytännöllinen, jotta jokaisella varhaiskasvattajalla on mahdollisuus käyttää sitä. Tästä johtuen opas on hyvin yksityiskohtainen ja tarkka. Tuokioita voidaan soveltaa jokaisella lapsiryhmälle sopiviksi, aina nuoremmista erityistä tukea tarvitseviin lapsiin. Opas julkaistaan Pesäpuu Ry:n internet-sivuilla, josta se on mahdollista tulostaa veloituksetta omaan käyttöön.		
Avainsanat (asiasanat) päivähoito, tunne-elämä, lapsen kehitys, tunnekasvatus		
Muut tiedot Liitteenä ohjaajan opas Ville Vilkastuksen tunneseikkailuun, 64 sivua		

Author(s) Heimonen, Minna Kinnunen, Maija	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 09.11.2013
	Pages 110	Language Finnish
		Permission for web publication (X)
Title Supporting the emotional life of five-year old children in day care- The Emotional Adventure of Ville Vilkastus - An operational model for small groups		
Degree Programme The Degree Programme in Social Services		
Tutor(s) Hintikka, Timo Lundahl, Raija		
Assigned by Pesäpuu Ry Christine Väливаara		
Abstract The goal of this functional thesis was to create an operational model for small groups in early childhood education. With the help of this operational model the emotional life of five-year-old children can be promoted. A small group was studied as a pilot group in a daycare center in Jyväskylä and the authors were present to observe the activities. Based on the authors' and the group instructor's observations an operational guide for small groups was created. The beginning of the thesis concentrates on emotions and the development of emotional life. The thesis defines emotional education in early childhood education, the importance of emotional education for the development of a child and the implementation of emotional education in day care. The theory section of the work also contains an in-depth review of the factors affecting the development and emotional life of a five-year old child. With the help of the theory, knowledge of the factors influencing the development of a five-year old child can be expanded. The thesis portrays the authors' expertise on early childhood education and their ability to apply an investigative approach. The operational model for small groups was created with the help of the authors' observations and interviews with the instructor. The guide contains all ten sessions and instructions for the execution of the sessions. The goal was to create a practical easy-to-use guide that any early childhood educator could use. As a result the guide is very detailed and accurate. The sessions can be modified so that they support the needs of all groups of children, from the youngest children to children with special needs. The guide will be published on Pesäpuu ry's website and it can be used and printed free of charge.		
Keywords day care, emotional life, development of a child, emotional education		
Miscellaneous Educator's guide to Emotional adventures of Ville Vilkastus, 64 pages		

SISÄLTÖ

1 Johdanto.....	6
2 Opinnäytetyön lähtökohdat ja tavoitteet	7
2.1 Opinnäytetyön lähtökohdat	7
2.2 Yhteistyötahot	8
2.3 Työn sisällön kuvaus.....	9
2.4 Työn tavoitteet	10
3 Tunteet ja tunne-elämän kehitys	10
3.1 Tunteet ja empatia	10
3.2 Tunne-elämän kehitys ja tunnetaidot.....	11
4 Tunnekasvatus päivähoitossa.....	12
4.1 Tunnekasvatus ja sen merkitys lapsen kehitykselle	12
4.2 Tunnekasvatuksen toteuttaminen päivähoitossa	14
4.3 Kasvattajan rooli tunne-elämän tukemisessa	16
5 Viisi vuotiaan lapsen kehitys ja tunne-elämään vaikuttavat tekijät	17
5.1 Persoonallisuuden kehitys.....	17
5.2 Sosioemotionaalinen kehitys.....	19
5.3 Kognitiivinen kehitys.....	20
5.4 Lapsen tunne-elämän kehitykseen vaikuttavat muut tekijät	21
5.4.1 Perhe ja kasvatus	21
5.4.2 Kiintymyssuhde	22
5.4.3 Kulttuuri	22
6 Ville Vilkastuksen tunnuseikkailu pilottiryhmässä	23
6.1 Materiaalit	24
6.2 Tuokion kulku.....	24
7 Pilottiryhmän havainnointi ja ohjaajan haastattelu	25
7.1 Toiminnan havainnointi	25
7.1.2 Seikkailun ensimmäinen havainnointi 20.9.2013.....	26
7.1.2 Seikkailun toinen havainnointi 8.11.2013	27
7.1.3 Seikkailun viimeinen havainnointi 22.11.2013.....	29

7.2 Ohjaajan haastattelu	31
8 Pohdinta	34
Lähteet	37
Liitteet.....	41
Liite 1: Ohjaajan opas.....	41
Liite 2: Havainnointi lomake	41
Liite 3: Haastattelu lomake	41

1 Johdanto

Jo vuonna 2000 Kemppinen toteaa kirjansa johdannossa, että lapsilla ja nuorilla on enemmän tunne-elämän ongelmia kuin ennen. Hänen mielestään tämä johtuu siitä, että lapset ovat alttiimpia huolille ja he ovat yksinäisempiä, keskittymiskyvyttömämpiä sekä impulsiivisempia kuin ennen. Kemppinen toteaa samassa teoksessa, että tunne-elämältään häiriytyneitä lapsia tapaa nykyään paljon myös päiväkodeissa ja kouluissa. (Kemppinen 2000.)

Työskennellessämme päivähoidossa olemme tehneet samansuuntaisia havaintoja Kemppisen kanssa. Kiinnostuimme aiheesta ja pohdimme sitä, kuinka tällaisia lapsia voitaisiin tukea varhaiskasvatuksessa. Tutkimme asiaa ja havaitsimme, että on olemassa muutamia erilaisia menetelmiä, mutta ne ovat melko haastavia alle 6-vuotiaille lapsille. Mielestämme jo pienempiäkin lapsia tulisi tukea tunne-elämän kehityksessä ja tästä johtuen halusimme kehittää mallin joka soveltuisi myös heille. Tästä saimme hyvän aiheen opinnäytetyöllemme.

Toteutimme työmme toiminnallisena opinnäytetyönä. Työn tuloksena syntyy aina jokin produkti, ja tässä tapauksessa se on ohjaajan opas toimintamallin toteuttamiseen. Opinnäytetyön kirjallinen osuus koostuu teoriasta sekä toiminnallisesta osuudesta. Työn teoria käsittelee viisivuotiaan lapsen kehitystä ja tunne-elämään vaikuttavia tekijöitä. Rajasimme tarkastelun juuri viisi vuotiaisiin, koska toimintamalli on suunnattu juuri heille. Toiminnallisessa osuudessa kävimme havainnoimassa pilottiryhmää kolme kertaa sekä haastattelimme ryhmän ohjaajan. Näiden havaintojen pohjalta kokosimme toimintamalliin oppaan, joka soveltuu kaikille varhaiskasvatuksessa työskenteleville.

2 Opinnäytetyön lähtökohdat ja tavoitteet

2.1 Opinnäytetyön lähtökohdat

Työskennellessämme päivähoidossa havaitsimme, että lapset ilmaisevat tunteitaan voimakkaasti myös päivähoidossa. Lapsilla ei välttämättä ole sanoja tunneiloilleen. Voimakkaat tunneilmaisut saattavat johtaa aggressiiviseen käyttäytymiseen. Kiinnostuimme siitä, kuinka päivähoidossa voisimme ohjata ja tukea lapsia parempaan tunneilmaisuuun. Lähdimme etsimään erilaisia päivähoitoon tarkoitettuja toimintamalleja. Esiin nousi vahvasti kolme erilaista pienryhmätoimintamallia, jotka ovat ”Askeleittain” ja ”Tunneilmaisu” sekä vuorovaikutusleikki.

Askeleittain-ohjelman avulla päiväkotij- ja esikouluikäiset lapset opettelevat empatiataitoja sekä omien ja toisten tunteiden tunnistamista. Ohjelman lähtökohdaksi on tutkimuspohjainen teoriatiieto, jonka perusajatus on, että tunnetaitoja ja sosiaalisia taitoja voidaan opettaa ja harjoitella. Askeleittain-ohjelma perustuu Yhdysvalloissa kehitettyyn ohjelmaan Second Step: A Violence Prevention Curriculum. Second Step on käännetty Suomen kielessä Askeleittain-ohjelmaksi. Se on sovellettu vastaamaan Suomen päivähoidon ja alkuopetuksen tarpeita. (Makkonen, Paavola, Pemberton, & Savola 2005, 10.)

Tunneilmaisu-ohjelman ovat kehittäneet Anne Peltonen, Tarja Kullberg-Piilola ja Marjo Kullberg-Turtiainen. He ovat työskennelleet erilaisissa kasvatus-, nuoris- ja perhetyönprojekteissa, joissa on noussut esiin aina vain tärkeämpänä lapsen tunneilmaisuuden kehittymisen turvaaminen. Tästä tarpeesta on syntynyt tunneilmaisu-ohjelma. Ohjelman avulla lapset tutustuvat erilaisiin tunteisiin ja oppivat ymmärtämään omia sekä muiden tunteita. Ohjelman perusajatuksena on, että lapsen on helpompaa tulla toimeen itsensä ja muiden kanssa kun hän on oppinut nimeämään tunteita sekä tutustunut omaan tunneilmaailmaansa. (Peltonen, Kullberg-Piilola & Kullberg-Turtiainen 2005, 6.)

Vuorovaikutusleikki on pedagogista pienryhmätoimintaa. Se on aina lapsen tarpeista lähtevää ja siihen sisältyy kuntouttavia elementtejä. Vuorovaikutusleikin avulla voidaan tukea lapsen tunnesäätelyä, jakaa tunne-elämyksiä ja helpottaa kykyä solmia ja ylläpitää kaverisuhteita. (Vataja 2009.) Ryhmänohjaajan tehtävä on käyttää myönteisiä tunteita, iloa ja leikkisyyttä (Kanninen & Sigfrids 2012, 101). Vuorovaikutusleikki on sovellettu theraplaysta (Laitinen 2011, 37).

Tutustuessamme tunnemuksuun ja askeleittain -ohjelmaan havaitsimme, että niissä käytetään paljon puhetta, joka vaatii lapselta hyviä verbaalisia taitoja. Esi- ja alkuopetusikäisillä lapsilla on jo tällaiset taidot ja siksi ne soveltuvat mielestämme paremmin heille. Vuorovaikutusleikissä taas painotetaan enemmän vuorovaikutustaitoja ja yhdessä kokemista. Emme löytäneet tunnekasvatus ohjelmaa, joka mielestämme soveltuisi sellaisenaan alle 6-vuotiaille. Tästä nousi tarve kehittää toimintamalli, joka pohjautuu vahvasti leikkiin ja tarinoihin. Tartuimme haasteeseen ja ryhdyimme kehittämään pienryhmätoimintamallia opinnäytetyönämme. Tarkoituksenamme on kehittää malli, joka soveltuu 5-vuotiaille lapsille. Hieman mukailen, sitä voidaan käyttää myös nuoremmille. Kinnunen on aikaisemmin työuransa aikana ohjannut lapsille erilaisia tunnekasvatustuokioita. Työssämme hyödynnämme näitä toimintatuokiosuunnitelmia.

2.2 Yhteistyötahot

Hyödyntämissämme tuokiosuunnitelmissa käytetään Pesäpuu Ry:n materiaaleja, ja siksi tiedustelimme heidän kiinnostusta ryhtyä opinnäytetyömme toimeksiantajaksi. Otimme yhteyttä projektipäällikkö Christine Väливаaraan ja hän kiinnostui aiheestamme. Christine on julkaissut vuonna 2003 sijoitettujen lasten vertaisryhmämallin, jossa hyödynnetään samoja materiaaleja kuin meidän tulevassa pienryhmätoimintamallissa. (Väливаara 2006.) Koemme, että juuri

siksi hän on sopiva toimeksiantajan edustaja meille.

Seuraavaksi otimme yhteyttä erään Jyväskylän kaupungin päiväkodin erityislastentarhanopettajaan ja tiedustelimme päiväkodin kiinnostusta lähteä kokeilemaan sekä toteuttamaan pienryhmätoimintamallia. Erityislastentarhanopettaja kiinnostui aiheesta ja järjesti meille ryhmän, jossa mallia kokeillaan. Ryhmää ohjaa päiväkodin oma lastentarhanopettaja aikaisempien tuokiosuunnitelmien pohjalta.

2.3 Työn sisällön kuvaus

Opinnäytetyömme on toiminnallinen opinnäytetyö, koska siinä yhdistyvät käytäntö ja teoria. Työ on työelämälähtöinen, käytännönläheinen sekä tutkimuksellisella asenteella toteutettu. (Vilkkä & Airaksinen 2004, 9-10.) Työllämme haluamme osoittaa oman asiantuntijuutemme sekä kykymme kehittää työelämää uusia tapoja toteuttaa laadukasta varhaiskasvatusta. Toiminnallisen opinnäytetyön tulee vastata myös teoreettisia tarpeita. Tarkastelemme työsämme teoreettisen tiedon pohjalta 5-vuotiaan lapsen kehitystä sekä siihen vaikuttavia tekijöitä, koska kaikki lapsen kehityksen alueet ovat vahvasti yhteydessä tunne-elämän kehitykseen. Rajasimme erilaiset tunne-elämän häiriöt tämän työn ulkopuolelle. Teoriaosuuden pohjana käytämme kirjallisuutta, aikaisemmin tehtyjä tutkimuksia sekä opinnäytetöitä aiheesta. Opinnäytetyö tukee myös omaa ammatillista kehittymistämme varhaiskasvattajina.

Työn toiminnallinen osuus koostuu pienryhmän toteutuksen havainnoinnista sekä ohjaajan oppaan kokoamisesta. Käymme havainnoimassa ryhmän toimintaa yhteensä kolme kertaa. Ne sijoittuvat toiminnan alkuun, keskivaiheille ja loppuun. Havainnointien sekä ohjaajan haastattelun pohjalta kokoamme oppaan, jonka avulla varhaiskasvatuksen ammattihenkilöstö voi ohjata ryhmää. Opinnäytetyömme lopussa arvioimme teoria osuutta sekä toiminnallista osuutta erillisinä osioina. Kiinnitämme erityistä huomiota oman toimintamme

arviointiin. Tarkastelemme työllemme asetettuja tavoitteita ja niiden toteutumisesta. Viimeisessä kappaleessa pohdimme työn kaikkia vaiheita sekä työtä kokonaisuutena.

2.4 Työn tavoitteet

Työmme tavoitteena on luoda pienryhmätoimintamalli, jolla voidaan tukea lasten tunne-elämän kehitystä päivähoitossa. Seikkailun aikana tunteita nimeetään ja käsitellään erilaisten tarinoiden ja leikkien avulla. Toiminnallisen opinäytetyömme produktio eli tuotos on ohjaajan opas pienryhmätoimintamalliin. Opas julkaistaan Pesäpuu Ry:n materiaalipankissa, josta se on kaikkien harrastajien käytössä. Oppaan kokoamisen pohjalla käytämme omia havaintojamme ryhmän toiminnasta sekä ryhmän ohjaajan kokemuksia ja palautetta. Työmme aihe nousi vahvasti esiin työelämäntarpeista. Tavoitteena on tehdä siitä niin käytännönläheinen, että jokaisen varhaiskasvattajan on mahdollista käyttää sitä.

Tavoitteena on lisätä ja laajentaa omaa tietämystämme 5-vuotiaiden kehityksestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Haluamme tutkia erilaisia tapoja toteuttaa tunnekasvatusta päivähoitossa. Työllämme haluamme osoittaa oman asiantuntijuutemme varhaiskasvatuksessa sekä kykymme toteuttaa työtä tutkimuksellisella asenteella.

3 Tunteet ja tunne-elämän kehitys

3.1 Tunteet ja empatia

Wright & Oliver (1998, 7) kirjoittavat kirjassaan, että tunteet ovat kuin kuudes aistimme ja ne heijastavat tarpeitamme. Tunteiden avulla voimme ymmärtää itseämme ja muita sekä määrittellemme omat elämänarvomme. Ihminen tun-

tee paljon erilaisia tunteita. Hän itse ainoastaan voi päättää kuinka niitä ilmaisee. (emt.) Psykologiassa tunteet eli emootiot määritellään mielihyvän tai mielihäpän sävyttämiksi elämyksiksi, jotka toimivat voimakkaasti motivoivina tekijöinä (Vuorinen & Tuunala 2000). Mielenterveysseura puolestaan määrittelee tunteet kokonaisvaltaisiksi, jotka ilmenevät erilaisina reaktioina kehossa ja mielessä (Tuomaala n.d. A). Puolimatka (2004, 19) toteaa kirjassaan, ettei tunteiden ymmärtämisen pohjaksi voi ottaa ainoastaan sitä, miltä meistä tuntuu. Tunteet ovat jokaisella ihmisellä, mutta emme ymmärrä niitä samalla tavalla (emt).

Empatiakyky tarkoittaa myötätuntoa ja kykyä asettua toisen asemaan ja ymmärtää hänen tunteitaan. Empatialla tarkoitetaan ajattelu- ja toimintatapaa, jossa toisen etu on tärkeämpää kuin oma. Empaattinen ihminen pystyy ymmärtämään toisen ihmisen ajattelun ja tunteet. Empatia on myös kulttuurisidonnaista. Kyky tunnistaa toisen tunteita riippuu hyvin paljon myös kasvuolosuhteista. (Narsistien uhrien tuki ry 2003.) Empaattinen ihminen ei mene mukaan toisen tunnetilaan vaan ymmärtää sen. Hän ei sääli eikä voivottele vaan kykenee myötäelämiseen. (Sitomo Oy 2013.)

3.2 Tunne-elämän kehitys ja tunnetaidot

Tunne-elämän kehitys alkaa jo hyvin varhaisessa lapsuudessa. Vaikka lapsi ei osaa puhua, hänen tunteensa toimivat. Hän osaa ilmaista perustarpeitaan, jotka tuottavat mielihyvän ja mielihäpän tuntemuksia. Pienen lapsen tunne-elämä voi tuntua hyvinkin ailahtelevalta, koska he eivät vielä pysty käsittelemään omia tunteitaan eivätkä niiden vaikutuksia. (Wright & Oliver 1998, 27.)

Kempainen (2000, 3) kirjoittaa kirjassaan, että tunne-elämä on jatkuvassa kehityksen tilassa. Kehityksessä on eriteltävissä kaksi eri herkkyysskautta, jotka sijoittuvat varhaislapsuuteen ja murrosikään. Lapsen tunne-elämä kehittyy parhaiten, kun hänen annetaan ilmaista itseään ja kehittyä omaa luonnollista

tahtiaan. Kemppinen korostaa myös, että tunne-elämä kehittyy sen mukaan, kuinka paljon lapsi joutuu torjumaan ja tukahduttamaan tunteitaan (mts. 1).

Tunnetaidot ovat osa päivittäistä elämää ja ne ovat ihmiselle elintärkeitä. Käytämme tunnetaitojamme vaistomaisesti ja tietoisesti. Ne ovat osa sosiaalista käyttäytymistämme. (Peltonen & Kullberg-Piilola 2005, 12.) Tunnetaidot ovat kykyä kohdata, ymmärtää ja ilmaista tunteita, joiden perusta rakentuu lapsuudessa omassa kasvuympäristössä. Lapsi oppii tunnetaitoja kokemusten sekä esimerkkien kautta ja hän ottaa vaikutteita ympärillä olevasta tunneilmapiiristä ilman suurempaa pohdintaa tai tietoista havainnointia. Jos lapsi ei saa arvostusta eikä tukea omille tunteilleen, voi tunnetaitoihin jäädä aukkoja. (Tuomaala n.d. B)

Lapset, joiden tunne-elämän kehitys pysähtyy, saavat erilaisia tunne-elämän vaurioita. Vaurioituneesta tunne-elämästä on seurauksena tunne-elämän häiriö. Useat tunne-elämän häiriötilat kuuluvat jollain tasolla jokaisen käyttäytymiseen. Ongelmaksi ne muodostuvat silloin, kun ne aiheuttavat ahdistusta tai pakonomaisuutta, joka purkautuu itseemme tai ympäristöömme. Tunne-elämän häiriöt aiheuttavat lapsessa pahan olon tunteen, joka rajoittaa toimintakykyä hetkellisesti tai pysyvästi. Rajoittuneisuus näkyy lapsen psyykkisessä, fyysisessä tai sosiaalisessa olemuksessa. (Kemppinen 2000, 14, 17, 39.) Wrightin ja Oliverin (1998, 8) mukaan tunne-elämän häiriöt voivat näkyä uni-häiriöinä sekä vatsa- ja päänsärkyinä. Ne ilmenevät usein käyttäytymishäiriöinä kotona ja koulussa.

4 Tunnekasvatus päivähoitossa

4.1 Tunnekasvatus ja sen merkitys lapsen kehitykselle

Varhaiskasvatuksen perusteissa (2005) todetaan, että varhaiskasvatuksen

ensisijainen tavoite on hyvinvoiva lapsi ja lapsen kokemus siitä, että häntä arvostetaan. Kun lapsi voi hyvin, hänellä on edellytykset kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Hänet hyväksytään omana itsenään ja hän saa tukea terveeseen itsetunnon kehitykselle. Eettisessä orientaatiossa mainitaan, että niin hyviä kuin pahojakin tunteita tulee käsitellä päivähoitossa, jotta lapsi kokee olevansa turvassa. Varhaiskasvatuksen perusteissa sanotaan myös, että varhaiskasvattajan tulee olla herkkä lapsen tunteille ja hänellä tulee olla kyky reagoida niihin. (emt.)

Yleisesti uskotaan, että tunteisiin itsessään ei voida vaikuttaa, mutta tunnekasvatuksella on suuri merkitys tunteiden tiedostamisessa ja ilmaisemisessa. Teoreetikot ovat edelleen eri mieltä siitä, voiko tunteisiin vaikuttaa kasvatuksella. (Puolimatka 2004, 41.) Tunnekasvatuksen avulla lapsi voi vaikuttaa omiin tunteisiinsa. Hän myös oppii vahvistamaan hänelle hyvää oloa tuovia tunteita. Tunnekasvatus opettaa myös arvostamaan erilaisten tunteiden merkitystä. (Kalliomäki 2010, 6.) Vastuu lapsen tunnekasvatuksesta on vanhempien lisäksi kaikilla lasten kanssa tekemisissä olevilla aikuisilla. Lapsen tulee saada jakaa tunteita erilaisten ja erilaisissa rooleissa olevien ihmisten kanssa. Tämä on edellytys sille, että lapsi oppii säätelemään omia tunteitaan ja toimintaansa jatkuvasti muuttuvissa paikoissa ja tilanteissa. (Isokorpi 2004, 127.)

Isokorpi (2004, 127,136) jakaa kirjassaan tunnekasvatuksen kahteen eri osaluokkaan: yksilölliseen ja yhteisölliseen. Isokorpi perustaa yksilöllisen tunnekasvatuksen ajatukselle, että tunteet ovat sisäänrakennettuja jokaiselle. Ihmisen tarvitsee vain oppia kuuntelemaan tunteitaan ja ottamaan ne käyttöön. Jokaisella lapsella on oma ainutlaatuinen tapa ilmaista tunteitaan. Ajatus yhteisöllisestä tunnekasvatuksesta perustuu siihen, että ryhmässä lapset oivaltavat muiden lasten tunteiden olemassa olon ja oppivat, ettei niissä ole mitään hävettävää. (emt.)

Janger (2013, 16, 32) tutki opinnäytetyössään työntekijöiden kokemuksia ja näkemyksiä tunnekasvatuksesta päivähoitoryhmässä. Tutkimuksessa kävi

ilmi, että tunnekasvatus koetaan hyvin laajaksi käsitteeksi varhaiskasvattajien keskuudessa. Tunnekasvatuksen erottelu muusta toiminnasta koettiin hankalaksi, koska se on kiinteä osa kaikkea toimintaa päiväkodissa. Tutkimuksessa kävi ilmi myös, että tunnekasvatus koetaan erittäin tärkeäksi osaksi päivähoidon arkea. Tunnetaitoja tarvitaan kaikkialla ja ne hallitsevat kaikkea toimintaa. Siksi onkin tärkeää, että lapsi oppii ilmaisemaan tunteitaan yleisesti hyväksyttävien keinoin ja käsittelemään niitä suhteessa itseensä sekä toisiin ihmisiin. (emt.)

Isokorven (2004, 108, 136) mukaan tunnetaitoja pitäisi opetella samoin kuin muitakin oppiaineita ja niiden opiskelu tulisi sisällyttää opetussuunnitelmaan. Hän perustelee ajatustaan sillä, että avoimessa tunneilmastossa kaikkien hyvinvointi ja todellinen oppiminen edistyvät. Tunnekasvatuksella on myös suuri merkitys lapsen moraalien kehitykselle, koska ilman tunteita, moraalit eivät ole mahdollisia. Moraalinen kehitys on taas vastaavasti yhteydessä empatiakyvyn syntymiseen. (emt.) Laine (2005, 69) viittaa kirjassaan Laeversen (1999) ajatukseen, että suotuisa kasvuympäristö edistää lapsen kehitystä ja oppimista sekä tukee emotionaalista hyvinvointia. Hän toteaa myös, että emotionaalisesti hyvinvoiva lapsi elää spontaanisti ja huolettomasti sekä hänen fyysiset tarpeensa on tyydytetty. Tämän kautta lapsi kokee elämässään merkittävyyden, pätevyyden ja arvostuksen tunteita. (emt.)

4.2 Tunnekasvatuksen toteuttaminen päivähoidossa

Jangerin (2013, 17 -18) tunnekasvatuksen tutkimuksessa todetaan, että tunnekasvatus kuuluu kaikkeen arjen toimintaan ja sitä toteutetaan päivittäin. Arjen tilanteiksi määriteltiin ohjattu toiminta sekä perushoito- ja siirtymätilanteet. Tutkimuksen tuloksissa nousi esiin aikuisen esimerkin tärkeys tunnekasvatuksessa. Työntekijöiden kertoman mukaan lasten on helpompi harjoitella tunteisiin liittyviä asioita, kun he ovat saaneet hyviä kokemuksia aikuisten kanssa. Aikuisen tulee kohdella lapsia kunnioittavasti, reilusti ja johdonmukaisesti.

(emt.)

Tunnekasvatus on hyvä ottaa osaksi päivähoidon **perushoitotilanteita**. Päivähoidossa oleva lapsi viettää suuren osan päivästänsä hoitajansa ja muiden lasten kanssa. Perushoitotilanteissa aikuisen on hyvä kiinnittää huomiota siihen, että tilanne on rauhallinen, koska tämä luo lapselle turvallisuuden tunnetta. Aikuisen tulee olla aidosti läsnä tilanteissa sekä osoittaa lapselle, että on paikalla lasta varten.

Leikin merkitys on suuri niin lapsen emotionaaliselle, kognitiiviselle kuin sosiaalisellekin kehitykselle. Leikkiessään lapsi oppii tunteiden säätelyä ja sääntöjä sekä yhteistoimintaa. Se opettaa lasta vastaanottamaan ja antamaan empatiaa. Leikki voi myös parantaa lapsen omaa itsetuntoa. (Leikin merkitys lapselle 2009.) Isokorpi (2004, 127) toteaa kirjassaan, että leikki on yksi parhaimmista keinoista opetella erilaisia tunteita, koska sen avulla voi opetella tunteiden tunnistamista, omakohtaista kokemista sekä niiden tuottamista muille.

Sadut ovat hyvä tapa käsitellä tunteita. Satujen ja tarinoiden avulla voidaan auttaa lasta ilmaisemaan itseään sekä kasvattaa lapsen luottamusta omaan kykyihinsä. Kinnunen ja Latva-Kyyny (2009, 26) viittaavat Walamiehen (2007) toteamukseen, että satuja ja tarinoita on jo vuosisatoja käytetty lasten kasvatuksessa. Hänen mukaansa satujen avulla lapsille on opetettu hyvän ja pahan eroja sekä oikean ja väärän olemusta. Sadut ovat myös hyvä tapa opettaa lapsille erilaisia tunteita. (emt.)

Ihmissuhteiden myötä lapsi oppii tiedostamaan sääntöjen, ohjeiden ja rajojen merkityksen. Lapsen itsensä pitäisi antaa osallistua rajojen asettamiseen. Hänelle tulisi kertoa mitä häneltä odotetaan ja mitä rajojen rikkomisesta seuraa. Erilaisten ihmissuhteiden avulla lapsi oppii myös, mikä elämässä on luotettavaa ja mikä ei. Lapsi oppii sosiaalista kanssakäymistä muiden lasten ja aikuisten kanssa. (Isokorpi 2004, 128, 127.) Itsestään ja käyttäytymisestään saadut

palautteet muokkaavat hänen omia asenteitaan elämästään ja itsestään koko elämän ajan (Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2009, 166).

Pienryhmätoiminta on hyvä tapa toteuttaa tunnekasvatusta päivähoitossa. Pienryhmätoiminnassa lapsia on vähemmän ja se mahdollistaa lapsen yksilöllisen huomioimisen. Aikuisen tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että lapsi saa mahdollisimman paljon positiivista palautetta sekä onnistumisen kokemuksia siitä mitä hän tekee, koska se tukee lapsen itsetuntoa. Aikuisen tulee antaa lapselle paljon hellyyttä ja olla aidosti kiinnostunut hänestä. Päiväkodissa voidaan toteuttaa tunnekasvatusta erillisinä **tunnekasvatustuokioina**. Tuokiota toteutetaan yleensä säännöllisesti viikoittain ja niitä varten on kehitetty useita erilaisia menetelmiä. (kts. opinnäytetyön lähtökohdat.)

4.3 Kasvattajan rooli tunne-elämän tukemisessa

Tunnekasvatuksessa aikuisella on erityisen tärkeä rooli, koska tunnetaitoja opitaan aikuisten kanssa tapahtuvan tunteiden jakamisen kautta. Lapsi seuraa tarkasti miten aikuinen ilmaisee ja käsittelee omia tunteitaan sekä tämän kautta samaistuu aikuisen tunnemalleihin. Aikuisen kaikenlaisten tunteiden ilmaiseminen on tärkeää, jotta lapsi pääsee kokemaan ja tuntemaan niitä mahdollisimman monipuolisesti. Aikuisen on tärkeää nimetä omia tunteitaan, jotta myös lapsi saa nimen omille tunteilleen. Vähitellen lapsi oppii ymmärtämään tunteiden syitä ja aiheuttajia, joka on edellytys tunteiden hallinnan oppimiselle. (Isokorpi 2004, 127-129.) Parhaiten opetamme lapsia puhumaan tunteista kertomalla heille omista tunteistamme (Wright & Oliver 1998, 24).

Lapsille tulee luoda kannustava sekä hyväksyvä ympäristö. Kasvattajan tulee erityisesti kiinnittää huomiota, että hän käyttää enemmän aikaa lapsen kannustamiseen ja kehumiseen kuin moittimiseen. Kun kasvuympäristö on avoin ja keskustelevalta, on lapsen helpompi tulla kertomaan omista kokemuksistaan ja tuntemuksistaan. Aikuisen tulee aidosti kuunnella lasta. Kun lasta kuunte-

lee, voi mielenkiintoa ilmaista hymyilemällä, katsomalla lasta silmiin ja antamalla hänen puhua keskeyttämättä. Aito kuunteleminen on myös sanattomien viestien tulkintaa. Tekemällä kysymyksiä kertomasta, aikuinen osoittaa halua kuulla mitä lapsella on sanottavaa. On tärkeää muistaa myös antaa aikaa lapselle vastata. (Wright & Oliver 1998, 24-25, 29 -30.)

Kasvattajan tulee hyväksyä se, että lapset ilmaisevat tunteitaan monin eri tavoin. Toiset saattavat reagoida useammin ja voimakkaammin kuin toiset. On normaalia, että lapset saattavat ajoittain heitellä tavaroita, häiritä meneillään olevaa toimintaa kiukuttelulla, mutta useinkaan he eivät tee sitä tarkoituksella. Aikuisen on pysyttävä rauhallisena voimakkaita reaktioita kohdatessaan ja antaa omalla toiminnallaan esimerkki siitä, kuinka tilanteessa tulisi toimia. Aikuisen tulee myös pohtia lapsen kanssa kuinka tilanteessa voisi toimia toisin. (Laine 2005, 71.)

5 Viisi vuotiaan lapsen kehitys ja tunne-elämään vaikuttavat tekijät

5.1 Persoonallisuuden kehitys

Viisi vuotias lapsi on omatoiminen, tasa-painoinen ja sopeutuva. Usein tässä iässä lapsi hyväksyy oman kasvamisensa aikuiseksi, mieheksi tai naiseksi ja samaistuu usein samaa sukupuolta olevaan vanhempansa. Lapsen toimintaa ohjaa edelleen vahvasti mielikuvitus, mutta hän pystyy paremmin erottamaan mikä on totta ja mikä tarua. Viiden vuoden iässä lapsen omat luonteenpiirteet ja persoonallisuus näkyvät entistä selvemmin. (Lapsen ja nuoren temperamentti ja persoonallisuus 2009.)

Temperamentti tarkoittaa ihmiselle ominaisia käyttäytymisen piirteitä. Temperamentti piirteet ovat pysyviä sekä iästä ja tilanteesta riippumattomia. Tempe-

ramentti ilmenee myös tyyliässä jolla ihminen ilmaisee tunteitaan. Tällöin ei puhuta niinkään tunteen sisällöstä vaan siitä kuinka ihminen nämä asiat tekee. Kaksi ihmistä joilla on sama tunne saattaa käyttäytyä tilanteessa aivan eri tavalla. Toinen saattaa ilmaista tunteensa ulospäin hyvinkin voimakkaasti kun toinen saattaa kätkeä sen sisälle itseensä. Nämä ovat juuri niitä temperamentti eroja. (Keltikangas-Järvinen 2004, 37-39, 43.)

Jokaisella ihmisellä itsellään on jonkinlainen käsitys siitä mitä on ja tätä kutsutaan **minäkäsitykseksi** tai **minäkuvaksi**. Sosiaalinen vuorovaikutus muodostaa minäkuva ja se tapahtuu jo varhaislapsuudessa. Minäkäsitys sisältää fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen olemukseen liittyviä käsityksiä. Fyysiseen minäkuvaan liittyviä asioita ovat esimerkiksi pituus ja paino sekä motoriset taidot. Psyykkisiä olemuksia voivat olla muun muassa arvot, mielipiteet, moraalit ja käsitykset itseensä liittyvistä asioista. Sosiaalisiin ominaisuuksiin liittyy esimerkiksi käsitykset omista sosiaalisista suhteista sekä oletus omista sosiaalisista taidoista. (Vahvistamo n.d.)

Itsetunto on arvo jonka asetamme itsellemme (Cardwell 2000, 227). Se ei ole periytyvä ominaisuus, vaan muodostuu erilaisten kokemusten pohjalta. Itsetunto ilmenee meidän jokaisen käytöksessä ja siinä millaisen kuvan haluamme antaa itsestämme toisille. Se on todella herkkä ominaisuus ihmisessä ja kehittyy läheisessä vuorovaikutuksessa. (Nyyti ry 2013 A.) Itsetunto kehittyy koko elämän ajan, jopa aikuisenakin. Joillain kehitysvaiheilla on erityinen yhteys itsetuntoon. Tärkeimmät kehitysvaiheet sijoittuvat kuitenkin lapsen varhaisvaiheisiin, 2-3 ikävuoden väliin ja nuoruuteen. (Lapsen itsetunnon tukeminen 2009.)

Piaget'n mukaan lapsen **moraalinen kehitys** alkaa vasta viisivuotiaana. Tätä ennen lapsi hallitsee vain vähän sääntöjä. Lawrence Kohlbergin moraaliteorian mukaan moraalinen kehitys on osa sosioemotionaalista kehitystä. Teoria jaetaan kolmeen eri tasoon jonka jokainen ihminen käy läpi, vaikka sisältö saattaa vaihdella. Teorian mukaan viisivuotias lapsi on esisovinnaisen moraalinen

tasolla. Lapsi pelkää auktoriteettia ja rangaistusta, ja siksi toimii odotetulla tavalla. Lapsi oikeuttaa tekojaan oman mielihyvän kautta ja olettaa myös muiden tekevän niin. Lapsen käsitys reiluudesta perustuu vastavuoroisiin palveluihin. (Karling ym. 2009, 170-171.)

5.2 Sosioemotionaalinen kehitys

Viisivuotias lapsi on monella tapaa ison oloinen, mutta haluaa välillä heittäytyä pienen rooliin saadakseen hellyyttä. Tunteiden ailahtelu kuuluu normaaliin viisivuotiaan **emotionaaliseen kehitykseen** ja hän saattaa pahoittaa mielensä herkästi. Lapsen itsekritiikki alkaa kehittyä ja luottamus omiin taitoihin horjuu. (Persoonallisuuden ja tunne-elämänkehitys 2009.) Kasvatuksella on suuri merkitys lapsen empatiakyvyn kehitykselle ja sen omaksumisessa saattaa olla suuriakin eroja lasten välillä. Empatiakyvyn kehittymiseen lapsi tarvitsee itse empatiaa. (Karling ym. 2009, 172-173.)

Sosiaalinen kehitys tarkoittaa kykyä tulla toimeen muiden kanssa ja kykyä selvittää sosiaalisista tilanteista (Nyyti Ry 2012 B). Viisivuotiaalla lapsella sosiaaliset taidot ovat jo melko kehittyneitä. Ystävyys-suhteet ovat erittäin tärkeitä ja usein heillä on jo paras ystävä. Suhteista alkaa kehittyä melko pysyviä. Lapsi nauttii muiden lasten sekä aikuisten seurasta. Viisivuotiaasta lasta kiehtovat erilaiset pelit ja leikit, mutta pettymyksen sieto voi olla vielä vaikeaa. Lapsi pystyy entistä enemmän neuvottelemaan asioista sekä joustamaan tarpeen tullen. Viisivuotiaalla on usein jo kyky pukea tunteitaan sanoiksi. (Sosiaalisten taitojen kehitys 2009.)

Lapsen **empatiakyky** alkaa kehittyä jo ensimmäisen ikävuoden aikana. Vanhempien fyysinen läheisyys ja huolenpito antavat mielihyvän tunteita. Kehokontaktit kuten syli, antavat hyvän pohjan kiintymyksen tunteelle. Herkistyneen tunne-elämän omaava lapsi vaistoaa muiden ihmisten tunnetilan, esimerkiksi ilon, surun, kivun tai pelon. Hänen käyttäytymiseensä vaikuttavat myös mui-

den tunteet. Lapsi tarvitsee aikuista peilatakseen omia tunteitaan ja tekojaan. Empaattiseksi ei tulla itsestään. Yleensä vanhemmat tukevat automaattisesti lapsen empatiakyvyn vahvistumista. Pienelle lapselle empatian oppiminen onkin helppoa. Lapsen empatiakyvyn kehitykselle on hyvät mahdollisuudet sellaisessa yhteisössä, joka pystyy tarjoamaan lapselle turvalliset tunnesuhteet. Huolenpito luo pohjan miellyttävillä tunteilla ja positiiviseen suhtautumiseen itseensä ja muihin. (Kinnunen 2003, 108-109.)

5.3 Kognitiivinen kehitys

Kognitiivinen kehitys eli ihmisen tiedollinen osa-alue pitää sisällään havaitsemisen, ajattelun, muistin, kielen ja oppimisen (Karling ym. 2009, 134). Viisivuotias lapsi pohtii paljon erilaisten ilmiöiden syitä ja kokeilee niitä käytännössä. Lapsen muisti on jo melko kehittynyt ja hän muistaakin asioita jo vuosien takaa. Viisivuotias lapsi nauttii leikkimisestä, luomisesta ja mielikuvituksestaan. Ne tuottavat lapselle iloa, mutta niillä on myös suuri merkitys lapsen oppimiselle ja älylliselle kehittymiselle. (Oppiminen ja älyllinen kehitys 2009.)

Kieli on tärkeä sosiaalisen vuorovaikutuksen, ajatusten sekä tunteiden viestintäväline. Keskimäärin viiden vuoden iässä lapsi hallitsee äidinkieltensä perusrakenteet sekä sen käyttöä koskevat säännöt. (Lyytinen, Korhonen & Lyytinen 2008, 105.) Viisivuotias lapsi hallitsee jo yli kaksituhatta sanaa, joita hän pystyy käyttämään erilaisissa tilanteissa. Lapsi pystyy ilmaisemaan tarpeensa ja ajatuksensa myös ihmisille joiden kanssa hän ei ole tottunut kommunikoi-
maan. Puhe on kuitenkin vielä melko joustamatonta, koska lapsi tarvitsee edelleen vahvasti konkretiaa. (Karling ym. 2009, 137.)

Jean Piaget loi teorian lapsen **ajattelun kehityksestä** 1900-luvun alkupuolella. Viisivuotiaan lapsen ajattelun kehitys on Piagetin mukaan esioperationaaliseen kaudelle. Lapsen vuorovaikutus muiden kanssa helpottuu ja hän alkaa sisäistää toimintaansa. Oman toiminnan sisäistämällä tarkoitetaan, että lapsi

rakentaa käsitteitä ja sanoja omalle toiminnalleen sekä puhuu usein itselleen. Piaget'n mukaan ajattelu alkaa kehittyä vasta siinä vaiheessa, kun lapsi oppii ilmaisemaan itseään kielellisesti. (Karling ym. 2009, 138-139.)

5.4 Lapsen tunne-elämän kehitykseen vaikuttavat muut tekijät

5.4.1 Perhe ja kasvatustyyli

Lapsi syntyy tiettyyn perheeseen ja tiettyyn yhteiskuntaan, eikä hän itse pysty siihen vaikuttamaan. Lapsen omat mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämän kulkuunsa on melko vähäiset. Nykytietämyksen mukaan hyvään kasvatukseen kuuluu tunteiden jakaminen ja kokeminen. Vanhemman tulee jakaa lapsen kanssa niin helppoja kuin vaikeita tunteita. Vanhempi säätelee lapsen tunnetiloja omien tunteidensa kautta. On siis osittain kyse empatiasta, eli lapsen tunnetilaan eläytymisestä sekä lapsen tunteeseen vastaamisesta. Kun aikuinen ottaa vastaan lapsen tunteet sekä sanoittaa niitä, antaa se lapselle ymmärryksen ja hyväksynnän tunnettavasta tunteesta. Vanhempi ei saa koskaan vähätellä tai pelätä lapsen tunteita. (Kasvatus ja kasvatustietoisuus 2009)

Perheen keskeisiä tehtäviä ovat tunne-elämän hoitaminen ja vahvistaminen sekä ihmissuhdetaitojen ja yhdessä elämisen opettelu. Perheessä lapsi oppii sosiaalisen elämän pelisääntöjä ja valmiuksia toimia erilaisissa tilanteissa. Lapsi oppii jakamaan vastuuta ja puhumaan omista asioistaan toisten kanssa. On tärkeää, että perhe välittää lapselle käsityksen siitä mikä on oikein ja mikä väärin. Perhe on ihmisen tärkein voimavara. (Jarasto & Sinervo 2000, 126-127.)

Vanhempien kasvatustyyllillä on myös suuri merkitys lapsen kehitykselle. 1960-luvulla Diana Baumrind aloitti tutkimuksen vanhempien kasvatustyylin vaikutuksesta lasten psykososiaaliseen kehitykseen. Nykyaikana on paljon tutkittu kasvatustyylin vaikutusta ja uudet tutkimukset vahvistavat Baumrindin

alkuperäisen tutkimuksen tuloksia. Tutkimuksessaan hän tunnisti kolme erilaista kasvatustyyliä: määräävä, salliva ja auktoriteettiin perustuva. Määräävästi kasvatetut lapset ovat tottelevaisia mutta eivät onnellisia, sallivasti kasvatetuilla lapsilla on vaikeuksia kontrolloida omaa käyttäytymistään eivätkä he ole myöskään onnellisia. Auktoriteetteihin pohjautuvassa kasvatuksessa eläneet lapset ovat tyytyväisiä itseensä sekä tulevat hyvin toimeen muiden kanssa. (Himberg, Laakso, Peltola, Näätänen & Vidjeskog 2000, 56.)

5.4.2 Kiintymyssuhde

Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsi luo kiintymyssuhteen läheisiin perhepiirissä oleviin ihmisiin. Suhteessa lapselle annetaan turvaa, hoivaa ja lohtua. Lapsi kiintyy niihin ihmisiin, jotka pystyvät luomaan häneen sekä psyykkisen että fyysisen kontaktin. Kiintymyssuhde muodostuu niistä kokemuksista, joita lapsi saa vuorovaikutuksesta läheisiin ihmisiin. Tästä syystä lapsen kiintymyssuhde voi olla erilainen äitiin kuin isään tai sisaruksiin. (Silvén 2010, 70-71.) Turvallinen kiintymyssuhde rikastuttaa lapsen kielellistä kehitystä, opettaa häntä tunnistamaan sekä hallitsemaan tunteitaan ja antaa hänelle valmiudet sosiaaliseen kanssakäymiseen. (Keltikangas-Järvinen 2004, 183.)

Kiintymyssuhteen turvattomuus ja turvallisuus vaikuttaa ennen kaikkea siihen kuinka ihminen käsittelee eteensä tulevia kriisejä ja selviää niistä. Kiintymyssuhde vaikuttaa myös millaisia havaintoja ihminen tekee ympäristöstään ja miten niitä tulkitsee, millaisia syy-seuraus-suhteita hän näkee sekä miten tulkitsee muiden käyttäytymistä. Turvaton kiintymyssuhde altistaa näkemään maailman pahana ja pelottavana paikkana. (Keltikangas-Järvinen 2004, 183-186.)

5.4.3 Kulttuuri

Oma kulttuurimme on niin suuri osa arkipäiväämme, että pidämme toimintaamme itsestään selvinä. Usein kulttuuriset ilmiöt havaitaan vasta esimerkiksi muutoksissa ja vastakkainasetteluissa. (Lahtinen, Punamäki & Tamminen 2008, 10.) Eri kulttuureissa on hyvin vaihtelevat näkemykset lapsista ja lap-

suudesta. Länsimaisessa kulttuurissa painotetaan lapsen huolenpitoa ja hoivaa, toisin kuin kehittyvissä maissa lapset ajatellaan myös työvoimana ja perheen toimeentulon tuojana. (Nummenmaa & Alasuutari 2008, 19.)

Tunteiden ilmaiseminen vaihtelee huomattavasti eri kulttuureissa. Kulttuurit voidaan jakaa kahteen ryhmään, yksilöllisiin ja yhteisöllisiin. Suomi kuuluu yksilöllisiin kulttuureihin, jossa on melko avoimet säännöt tunteiden ilmaisuun ja osoittamiseen. Kuitenkin normit, varsinkin positiivisten tunteiden näyttämässä ovat tiukat. Suomalaisilla tunteiden ilmaiseminen yhteisössä on kontrolloivaa ja vähäistä. Vapaa-ajalla tunteita ilmaistaan kuitenkin vapaammin. Yhteisöllisissä kulttuureissa tunteiden ilmaisuun liittyy sääntöjä. Esimerkiksi kongfutselaisuuden mukaan positiivisten ja negatiivisten tunteiden näyttäminen voi olla mahdollinen uhka yhteiskunnalle. Jossain maissa saa siis tuntea mitä haluaa, kunhan sitä ei vain osoita millään tavalla. (Tunteet eri kulttuureissa n.d.)

6 Ville Vilkastuksen tunneseikkailu pilottiryhmässä

Saimme pilottiryhmän eräästä Jyväskylän kaupungin päiväkodista. Ryhmässä oli kahdeksan 5-vuotiasta lasta ja ohjaajana toimi päiväkodin lastentarhanopettaja. Tapasimme hänen kanssaan kerran ennen ryhmän alkamista. Tapauksissa kävimme yhdessä läpi, miten toimintamalli toimii ja mitä välineitä hän siihen tarvitsee. Keskustelimme myös ryhmän tavoitteista. Tavoitteena on antaa lapsille mahdollisuus tutustua erilaisiin tunteisiin turvallisessa ympäristössä. Ohjaajana toimiva lastentarhanopettaja ohjasi ryhmäänsä tekemiemme alustavien suunnitelmien pohjalta.

6.1 Materiaalit

Pienryhmätoimintamallimme pohjautuu Tiina Holmbergin tunnetarinaa pienen gorillan päivästä. Kirjassa kerrotaan gorillan hajonneesta perheestä ja siitä, mitä tunteita se herättää. Kirjassa on kymmenen pientä tarinaa, jossa jokaisessa käsitellään eri tunnetta. Tunteita ovat jännitys, onnellisuus, pettymys, suru, viha, pelko, häpeä, rohkeus sekä ylpeys. Ryhmän kokoontuessa luetaan yksi tarina ja käsitellään kyseistä tunnetta erilaisin toiminnallisista menetelmin.

Tuokion aikana käytetään Pesäpuu Ry:n julkaisemia nallekortteja. Korteissa nallet ilmaisevat ilmeillä ja eleillä erilaisia tunteita. Korttien avulla jokainen lapsi saa kertoa omista tunteistaan. Nallejen avulla myös pohditaan ja konkretisoidaan lapselle käsiteltävää tunnetta. Tunneseikkailussa käytetään myös Pesäpuu Ry:n tunnepyörää. Tunnepyörä on kankainen matto, joka koostuu erivärisistä lohkoista, joissa on taskut tunnekorteille. Maton avulla pohditaan tunnetta väreinä ja kuvioina.

6.2 Tuokion kulku

Tuokion alussa lapset ohjataan istumaan heidän nimellä merkityille paikoille. Nallekorttien avulla nimetään yhdessä viisi tunnetta: iloinen, surullinen, väsynyt, vihainen, ei tunnu miltään. Jokainen lapsi kertoo vuorollaan miltä hänestä sillä hetkellä tuntuu.

Jokaisella tuokiolla kerrataan ja muistellaan, mitä tarinassa on tapahtunut edellisellä kerralla. Tämän jälkeen luetaan uusi satu ja mietitään yhdessä mistä tunteesta se kertoo. Tarinaa elävöitetään gorilla-käsinukella. Lasten kanssa mietitään yhdessä nallekorteista, millä nallella on sama tunne kuin Villellä. Lattialle levitetään tunnematto, jossa on eri värejä. Lapset saavat vuorollaan kertoa, mikä väri hänen mielestään kuvaa kyseistä tunnetta.

Tämän jälkeen on jokin toiminnallinen leikki. Leikkiä seuraa herkutteluhetki, jossa tarjotaan esimerkiksi mehua ja keksiä. Tämän jälkeen vielä leikitään jokin leikki. Jokainen kerta päättyy yllätykseen, jossa aikuinen kuljettaa lapset vuorotellen pois tilasta jollain mukavalla tavalla, esimerkiksi käsistä ja jaloista kantaen.

7 Pilottiryhmän havainnointi ja ohjaajan haastattelu

7.1 Toiminnan havainnointi

Kokemuksemme perustuvat arjessa tekemiimme havaintoihin. Arjessa tekemämme havainnot eivät ole itsessään kelvollisia tieteellisen tutkimuksen havainnoiksi. Tieteellisen- ja arkipäivän havainnoinnin ero on siinä, että tieteellinen havainnointi on suunnitellumpaa ja kriittisempää kuin arjessa. Havainnointi käsitteenä tarkoittaa aineistojen keräämistä ja tapaa tuottaa uusia havaintoja. (Vilka 2006, 5.)

Alkutapaamisessa sovimme ohjaajan kanssa, että tulemme havainnoimaan ryhmää yhteensä kolme kertaa, alussa, keskivaiheilla sekä lopussa. Itse käytämme havainnointimetodina tarkkailevaa havainnointia. Tutkija ei osallistu itse kohteensa toimintaan, vaan asettuu ulkopuoliseksi tarkkailijaksi tutkimuskohteeseensa nähden. Vilka (2006, 43) viittaa teoksessaan Uusitaloon (1995), että tarkkailevaa havainnointia apuna käyttäen voidaan tuottaa erityisesti määrälliseen tutkimusmenetelmään soveltuvia tutkimusaineistoja. Havainnoinnin kohteet ovat ainoastaan ennalta määrätyt asiat tutkimuskohteessa. Havainnoinnin kohteiksi valitsimme välineet ja materiaalit sekä tuokion kulun ja rakenteen toimivuuden. Tarkkailemme myös sisällön toimivuutta, tarkoituksen mukaisuutta sekä haastavuutta. Kokosimme näistä havainnointi lo-

makkeen jota käytämme jokaisella havainnointi kerralla. Molemmilla on oma lomake, jonne kirjaa omat havaintonsa. (Liite 2)

7.1.2 Seikkailun ensimmäinen havainnointi 20.9.2013

Ryhmä kokoontui ensimmäistä kertaa ja päivän teemana oli jännitys. Ohjaaja oli järjestänyt yhden huoneen toimintaa varten valmiiksi. Istuimme havainnoinnissa tilannetta huoneen reunalla, toinen toisella puolella huonetta ja toinen toisella. Lapset eivät kiinnittäneet mitään huomiota meidän olemiseen paikalla koko toiminnan aikana. Ryhmässä oli mukana 6 lasta ja ohjaajalla oli avustaja. Ryhmä alkoi kello 10 ja kesti noin 40 minuuttia. Tuokio rakenne on ensimmäisellä kerralla erilainen kuin muilla kerroilla. Ensimmäisellä kerralla tuokiossa on vain yksi leikki, koska se on hyvin aikaa vievä. Muuten niitä on yleensä kaksi.

Tuokion alussa lapsilla oli kirjoja, joita voivat lueskella muita odotellessa. Tuokion alussa virittäydettiin tunnelmaan nallekorttien avulla, jolloin jokainen sai kertoa omista tunteistaan. Ryhmän ohjaaja käytti tuokiossa mukana gorilla-pehmolelua, joka herätti lapsissa innostusta ja kiinnostusta. Tuokiossa käytetty tarina vaikutti hyvältä, koska lapset kuuntelivat sitä innostuneesti. Lapset vaikuttivat hämmentyneiltä ensimmäisellä kerralla tunnematolla, ja värin valitseminen tuotti vaikeuksia usealle lapselle. Lapset lähtivät innoissaan ja jännittyneinä mukaan aistiradalle. Herkuttelun aikana lapset keskustelivat päivän tapahtumista. Ensimmäisen kerran yllätys oli, että aikuinen kantaa lapset jaloista ja käsistä.

Omien havaintojemme mukaan ryhmässä oli melko paljon lapsia ja se aiheutti ajoittain levottomuutta. Lapsia selvästi jännitti aivan uusi tilanne. Tila vaikutti melko pieneltä toiminnalle, mutta onneksi leikki tapahtui viereisessä huoneessa, jolloin tilaa saatiin hieman lisää. Tämä oli mielestämme hyvä, koska muuten tilanne olisi voinut olla hyvin levoton. Jäimme pohtimaan voisiko tämä odottelu hetki olla jollain tapaa toiminnallisempi, jotta lapset voisivat liikkua ja

näin jaksaisivat keskittyä toimintaan paremmin. Tuokion alussa jäimme pohtimaan myös sitä, oliko siinä liian kauan istumista paikallaan.

Nallekorttien avulla tunteiden nimeäminen onnistui mielestämme hyvin ja herättivät lasten mielenkiintoa asiaan. Jokainen sai yksilöllistä huomiota ja samalla hänen kertomastaan tuli arvokasta. Nämä ovat hyvin tärkeitä kokemuksia lapsille. Tuokion lopussa gorilla Ville oli ”hukassa” ja tämä aiheutti lapsissa hilpeyttä. Mielestämme tämä Villen katoaminen oli hyvä ”kömmähdys” ja se olisi voinut jatkossakin olla vekkuli ja mennä piiloon. Tunnematon olisi voinut siirtää hieman kauemmaksi, jotta lapsille olisi tullut hieman liikkumista mukaan.

Ensimmäisen kerran rakennetta voisi muuttaa niin, että leikki olisi ennen herkkuttelua. Tuokion lopussa olleeseen yllätykseen olimme ilmeisesti ohjeistaneet ohjaajan melko huonosti, koska se ei mennyt niin kuin olimme itse sen tarkoittaneet. Poiskuljetuksen olisi tarkoitus tapahtua tuokion lopussa, jolloin lapsi viedään konkreettisesti pois tilasta. Tällä kertaa se tapahtui kuitenkin leikkihuoneesta toiseen kantamisella, jolloin lapsille jäi hieman epäselväksi tuokion loppuminen. Ensi kerralla ohjeistusta täytyy tarkentaa tämän osalta.

Havainnoinnissa kiinnitimme huomiota siihen, että avustajalla ei ollut selvää roolia tilanteessa. Hän istui ohjaavan opettajan vieressä ja osallistui keskusteluun vain muutamalla sanalla. Ryhmässä yksi lapsi oli muita levottomampi ja yritti jatkuvasti hallita tilannetta. Avustaja olisi voinut ottaa lapsen syliin ja näin yrittää auttaa lasta keskittymään. Olisi tärkeää, että hänelle määriteltäisiin rooli tarkasti, jottei hän jää vain tarkkailijaksi.

7.1.2 Seikkailun toinen havainnointi 8.11.2013

Ryhmä kokoontui viidettä kertaa ja aiheena oli vihaisuus. Tällä kertaa toiminta oli järjestetty toisessa huoneessa, jossa oli hieman enemmän tilaa kuin viimeksi. Istuimme huoneen reunalla havainnoimassa, emmekä osallistuneet toimintaan millään tavalla. Lapset eivät tälläkään kertaa kiinnittäneet meihin

mitään huomiota. Ryhmässä oli paikalla 4 lasta, ohjaaja sekä avustaja. Lapset olivat ulkoilleet aamulla aikaisin ja tulivat suoraan ulkoa ryhmään kello kymmenen. Ryhmä kesti noin 45 minuuttia. Lapset olivat innostuneita ja odottivat malttamattomana toiminnan alkamista.

Ulkoa tullessaan lapset osasivat mennä omille paikoilleen ja he alkoivat lukea kirjoja odotellessaan. Tuokion alussa ohjaaja kävi tuokion kulku -kortit läpi lasten kanssa. Tämä oli mielestämme erittäin hyvä ja hahmotti lapsille tuokion etenemistä. Seuraavaksi ohjaaja levitti viisi tunnekorttia lattialle. Jokainen lapsi sai vuorollaan kertoa omista tämän päivän tunteistaan. Jokainen lapsi osasi mielestämme kertoa hyvin omista tuntemuksistaan eikä tilanteessa ollut havaittavissa ”matkimista kaverilta”. Tässä oli tapahtunut huomattavaa kehitystä viime kerrasta. Tämän jälkeen kerrattiin edellisen kerran tarinaa. Lapsilla oli melko hatarat muistikuvat tarinasta, mutta ohjaaja kävi tarinan läpi kuvan avulla. Tämä johtui ilmeisesti siitä, että ryhmän viime kokoontumisesta oli kulunut useita viikkoja. Tarinan kertauksen jälkeen ohjaaja kävi kaikki tunteet läpi, joita on ryhmän aikana käsitelty. Havaitsimme, että tämä aiheutti lapsille jonkin verran hämmennystä.

Vihaisuus kerralla leikkinä oli peilileikki sekä kuinka toimin kun suutun – moniste. Peili leikissä oli tarkoitus tehdä vihaisia ilmeitä peiliin. Tämä aiheutti lapsissa aluksi hilpeyttä. Ohjaajalla oli mukanaan vain kaksi käsipeiliä. Kaksi lapsista pääsi kokeilemaan irvistelyä kerrallaan ja tästä syystä muut katsoivat toistensa suorituksia. Tämä aiheutti joissakin lapsissa jännittyneisyyttä ja siitä syystä eivät uskaltaneet sitä tehdä. Koko vartalopeilistä katsoessa osa lapsista uskalsi sitä kokeilla, mutta osa ei. Ohjaaja ei ”pakottanut” lapsia kokeilemaan. Toisessa toiminnallisessa osassa oli moniste. Ohjaaja tiedusteli lapsilta keinoja toimia tilanteessa jossa ovat vihaisia. Lapset tuottivatkin niitä melko hyvin. Tämän jälkeen käytiin yhdessä läpi moniste. Lapset saivat värittää monisteessa olevat kuvat.

Havaitsimme tuokion aikana, että lapsille oli hyvin selkiytynyt tuokion kulku ja tarkoitus. Lapset tuottivat paljon puhetta, välillä tuli asian vierestä, mutta melko hyvin keskustelut kumpusivat päivän aiheesta. Lapset osaavat jo hyvin käyttää tunnesanoja puheessaan, varsinkin perustunteita, joita käydään jokaisen kerran alussa läpi. Tunnematolle mentäessä lapset valitsivat omat lohkonsa jo ennen ohjeita ja alkoivat perustella valintojaan toisille. Mielestämme myös avustajan rooli oli selkiytynyt, hän osallistui keskusteluihin ja ohjasi levottoman lapsen keskittymistä.

Mielestämme tila osoittautui tällä kertaa paremmaksi. Mielestämme tällä kertaa ryhmä oli huomattavasti rauhallisempi, koska lapsia oli kaksi vähemmän. Kerronnan aikana ohjaaja kysyi lapsilta miksi olet iloinen? Jäimme pohtimaan sitä, olisiko parempi käyttää ilmaisua mikä tekee sinut iloiseksi syykysymyksen sijaan. Olisi hyvä, jos kertauksessa kerrattaisiin vain edellisen viikon tunne ja tarina. Havaitsimme, että leikissä tulee ehdottomasti olla jokaisella oma peili, jotta jokainen keskittyy omaan tekemiseensä. Myös ohjaajilla tulisi olla omansa, että he voisivat omalla esimerkillään näyttää mallia. Lapset eivät tunnistaneet monisteessa olevaa apinaa vaan luulivat sitä kissaksi, joten meidän tulee vielä panostaa monisteen kuviin. Monisteen yläreunaan voisi lisätä vielä oman nimen esim. tekstin Maijan tapoja rauhoittua. Silloin moniste olisi vielä yksilöllisempi ja jokaiselle oma.

7.1.3 Seikkailun viimeinen havainnointi 22.11.2013

Ryhmä kokoontui seitsemättä kertaa. Päivän tunteena oli häpeä. Ennen ryhmän alkua keskustelimme ohjaajan kanssa ja hän kertoi, etteivät lapset ole ulkoilleet ollenkaan tänä aamuna. Ryhmässä oli paikalla kuusi lasta ja ohjaajia oli vain yksi, koska avustaja ei ollut paikalla. Ryhmän toiminta alkoi kello 9.45 ryhmän nukkaritilassa. Jo ennen aloittamista oli tiedossa, että tuokio pitää lopettaa ennen klo 10.30.

Lapset kokoontuivat omille paikoilleen. Tuokion alussa ei ollut kirjoja, koska lapset tulivat paikalle melko yhtä aikaa. Lapset vaikuttivat levottomilta jo en-

nen tuokion alkua. Ohjaaja otti Ville nukken käteensä ja Ville keräsi lapsilta nimilaput pois. Se hieman nauratti lapsia. Tämä oli mielestämme hyvä, koska juuri tällaisissa pienissä hetkissä ”maskottia” saadaan mukaan toimintaan. Tämän jälkeen ohjaaja kävi lasten kanssa tuokiokortit läpi. Lasten reaktioista päätellen viimeinen yllätys on heidän suosikkinsa. Tuokion aikana ohjaaja unohti kääntää käydyt kuvat nurinpäin ja yksi lapsista kommentoi asiaa. Vaikutti siltä, että tämä kuvien kääntö on lapsille hyvin tärkeää toiminnan hahmottamiseksi. Miltä minusta tuntuu –leikki sujui melko hyvin. Lapset osasivat hyvin nimetä tunteen ja olivat leikissä innoissaan mukana. Tällä kertaa jokainen lapsi valitsi väsyneen tunteen. Jäimme pohtimaan oliko tämä matkimista vai johtuiko siitä, että kaikki olivat oikeasti väsyneitä. Tämä on mielestämme hyvinkin mahdollista, koska aamun ulkoilu oli jäänyt väliin ja oli perjantai. Kertauksessa ohjaaja kävi edellisen kerran sadun suurpiirteisesti läpi, mikä oli meistä erittäin hyvä. Lapset pääsivät muistelemaan edellistä kertaa ja virittäytymään tulevaan. Tämän jälkeen käytiin kaikki aikaisemmat tunteet läpi.

Tarinaa lapset kuuntelivat melko keskittyneesti, vaikka osittain oli levottomuutta havaittavissa. Lasten oli vaikea pysyä paikoillaan, mutta olivat kuitenkin hiljaa. Lasten oli vaikea tunnistaa häpeän tunnetta. Heidän oli myös vaikea keksiä tilannetta, jossa he itse ovat olleet häpeissään. Nallekorteista valitessa kuvaa, kaksi lasta valitsivat ”oikean” kuvan. Tunnepyörällä jokainen lapsi valitsi eri värin ja tästä syystä ohjaaja päätti mikä valitaan. Ensimmäisenä leikkinä oli muumio leikki. Vaikutti ensin siltä, että lapset eivät tieneet mikä on muumio.

Mielestämme kaikkien tunteiden kertaamisen voisi jättää kokonaan pois, koska lasten on vaikea hahmottaa niin monta tunnetta yhtä aikaa. Tunne vaikutti lapsille haastavalta joten mietimme, että sellaisessa tilanteessa lasten kertomuksen voisi jättää pois ja aikuinen voisi kertoa omasta tilanteestaan jossa on tuntenut näin. Muumioleikin alussa vaikutti siltä etteivät lapset tieneet mikä on muumio. Jatkossa olisi varmasti hyvä näyttää leikin alussa muumion kuvaa.

7.2 Ohjaajan haastattelu

Haastattelun avulla saadaan selville se mitä ihminen ajattelee (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72). Halusimme selvittää ohjaajana toimineen henkilön ajatuksia, kokemuksia ja näkemyksiä pienryhmätoimintamallistamme ja tästä syystä valitsimme havainnoinnin lisäksi loppuhaastattelun. Ajan puutteen vuoksi toteutimme tämän loppuhaastattelun sähköposti kyselynä. Kysely on haastattelua parempi tässä tilanteessa, koska kyselyssä vastaaja voi valita vastausajankohdan itse (Järvinen & Järvinen 2004, 147).

Lomakehaastattelu voi olla täysin strukturoitu kysymysten osalta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74) ja koska halusimme vastauksia juuri tiettyihin kysymyksiin, toteutimme lomakehaastattelun oman havainnointilomakkeemme pohjalta. (Liite 3) Lomakkeeseen teimme avoimia kysymyksiä joihin vastaaja saa vastata omin sanoin, koska tällä koemme saavamme ohjaajan näkemykset paremmin esiin. Haastattelulomakkeen kysymykset on jäsennelly selkiyttämään haastattelun purkua. Teemoina kysymyksissä ovat aika ja ajankohta, ryhmäkoko, tilat, materiaalit, tuokion rakenne sekä toiminta. Haluamme ohjaajan näkemyksen myös siitä mitä meidän tulisi erityisesti ottaa huomioon opasta kootessamme ja siksi yksi kysymys koskee sitä. Kyselyn lopussa on avoin kysymys jossa vastaaja voi antaa meille kehitysideoita tai muuta palautetta halutessaan.

Kyselyhaastattelun ensimmäinen kysymys käsitteli tuokion ajankohtaa. Pilotti ryhmässämme tuokio sijoittui lähes joka kerta aamupäivän ulkoilun jälkeiseen aikaan. Ohjaaja vastasi haastattelussa: ” Ajankohta oli ihan hyvä. Ulkoilun jälkeen lapset jaksavat keskittyä vaativaan tehtävään.” Tämä tukee myös omia havaintojamme. Kahdella ensimmäisellä kerralla lapset olivat ulkoilleet ennen kokoontumista ja tilanne pysyi melko rauhallisena. Viimeisellä havainnointikeralla ulkoilu oli jäänyt huonon sään vuoksi ja lapset olivat todella levottomia.

Haastattelun toinen kysymys käsitteli ryhmän kokoa ja aikuisten määrää. Pilot-tiryhmässä oli mukana 8 lasta, ohjaaja sekä avustaja. Ryhmän ohjaaja vastasi kysymykseen: ”Mielestäni 8 lasta on liikaa, koska tunteista puhumiseen tarvitaan aikaa ja kun on 8 lasta niin tuokiosta tulee liian pitkä ja lisäksi lapset väsyvät. Mielestäni sopiva ryhmäkoko on 5 lasta, jolloin tuokion voi hoitaa yksi aikuinen.” Ensimmäisellä havainnointi kerralla lapsia oli mukana 6, toisella 4 ja viimeisellä 6. Havaintojemme mukaan toisella kerralla kun lapsia oli vähemmän, lapset olivat rauhallisempia sekä jaksoivat kuunnella paremmin muiden tarinoita.

Kolmannen kysymyksen aiheena oli tilat, jotka olivat ryhmän käytössä. Havaintojemme mukaan tila saattoi muuttua kertojen välillä. Halusimme tietää oliko tällä vaikutusta ryhmän toimintaan. Ohjaaja vastasi: ” 1.kerralla käytössä oli kaksi huonetta, koska toiminta sen vaati. Loput 9 kertaa olimme aina samassa huoneessa (nukkari). Paras tila tuokioille olisi suuri huone, jossa olisi myös pöytiä.” Omien havaintojemme mukaan huoneet joissa toiminta järjestettiin olivat melko pieniä ja tästä syystä ihanteellinen tila olisi suuri ja avoin. Ensimmäisellä kerralla tiloja oli käytössä kaksi, mutta koska kyseessä oli vasta ensimmäinen kokoontuminen, ei mielestämme voi tehdä johtopäätöksiä siitä oliko sillä vaikutusta.

Neljäs kysymys käsitteli valmiita materiaaleja, kuten tunnemattoa, nallekortteja ja satukirjaa. Halusimme ohjaajan kokemuksen siitä ovatko ne toimivia ja tarvitsisiko jotain muuttaa. Ohjaajan mielipide oli: ” Mielestäni mitään ei tarvitse muuttaa, olivat toimivia.” Mielestämme lapset ovat ottaneet kaikki materiaalit ilolla ja innolla vastaan. Tarina johdattaa lapset päivän teemaan, vaikka jotkin sadut, kuten häpeä ovatkin haastavia. Korttien sekä maton avulla voidaan pohtia tunnetta usealla eri tavalla ja mielestämme tämä auttaa lapsia sisäistämään asian.

Kysymyksessä viisi pohdittiin tuokion rakennetta, joka toistuu jokaisella kerralla samanlaisena. Halusimme ohjaajan mielipiteen siitä onko tämä hyvä. Hän vastasi: ”Kyllä, lapset oppivat nopeasti tuokion rakenteen ja tykkäsivät selkeästi siitä että pystyivät ennakoimaan mitä seuraavaksi tapahtuu. Kuvat olivat hyvät seinällä.” Havaintojemme aikana huomasimme, että lapset seurasivat tuokion kulkua korttien avulla ja olivat hyvin tietoisia siitä mitä tapahtuu. He muunmuassa kertoivat toisilleen mitä seuraavaksi tapahtuu, vaikkei ohjaaja ollut edes vielä ehtinyt oheistaa lapsia seuraavasta tehtävästä.

Seuraava kysymys käsitteli ennalta valmiiksi valittuja leikkejä sekä toimintoja. Halusimme kuulla ohjaajan mielipiteen tästä sekä siitä, onko leikit sopivia, tulisiko niistä jotain muuttaa tai jättää pois. Tiedustelimme myös sitä, onko leikit sopivan haastavia. Ohjaaja kommentoi: ” Mielestäni on ihan hyvä asia, että tuokioihin on mietitty leikit ja toiminnot valmiiksi. 3.tuokiolla ilmapallojen puhkaiseminen jäi minulle, kukaan lapsista ei uskaltanut sitä itse tehdä. 8.tuokiossa askarrellaan hätänumerokortit. Usealle lapselle on hyvin/ liian haasteellista kirjoittaa oma nimi ja osoite mallista.” Opasta kootessamme meidän tulee vielä miettiä hätänumerokorttien askartelun ohjeistusta. Olisi varmasti hyvä jos ohjaaja kirjoittaisi lasten osoitteet jo ennakkoon valmiiksi, ja lapset itse kirjoittaisit nimensä. Osoitteet voisi lasten kanssa käydä läpi sanallisesti.

Seitsemännessä kysymyksessä halusimme kuulla ohjaajan mielipiteen siitä, mitä meidän tulisi erityisesti ottaa huomioon ohjaajan opasta kootessamme. Hän vastasi: ” 5 lasta on sopiva määrä. Kun kysytään/mietitään miltä minusta tuntuu tänään tai mietitään milloin minusta on tuntunut samalta kun Villestä tänään, niin suosittelen, että aikuinen kertoo ensin itsestään. Sen jälkeen lapsen on helpompi kertoa omista tuntemuksistaan.” Mielestämme tämä on hyvä ja tärkeä asia, ja meidän tulee korostaa tätä opasta tehdessämme.

Viimeisessä kysymyksessä halusimme ohjaajalta kehittämisideoita pienryhmätoimintamalliimme liittyen. Hän vastasi: ” Eri tapoja rauhoittua – moniste:

jos kuvissa esiintyvän eläimen on tarkoitus esittää Ville Vilkastusta niin sitä pitää vielä parannella... =) Ja mielestäni Villen pitäisi näyttää niissä ilmeeltään ja eleeltään vihaiselta. Hätänumero – kortti, monille lapsille on haastavaa kirjoittaa oma etunimi, joten koko nimen ja osoitteen kirjoittaminen = mahdoton tehtävä. Ville Vilkastuksen tunnuseikkailu on hyvä menetelmä eri tunteisiin tutustumiseen!” Meidän tulee vielä opasta kootessamme korjailla monisteita sekä miettiä kuinka niistä saisi lapsille helpommat.

8 Pohdinta

Tavoitteenamme oli luoda toimintamalli päivähoitoon, jonka avulla voidaan tukea lasten tunne-elämän kehitystä. Mielestämme onnistuimme työmme kautta luomaan juuri sellaisen mallin, jota olimme alusta lähtien ajatelleet. Yhteistyö päiväkodin kanssa varmisti sen, että malli vastaa päivähoiton tarpeita ja että se on käytännönläheinen. Pilottiryhmän ohjaajalta saimme palautetta ja kehittämisideoita, jotka otimme huomioon lopullisessa työssä. Toimeksiantajamme Pesäpuu Ry julkaisee ohjaajan oppaamme heidän kotisivujensa materiaalipankissa, jonka jälkeen se on kaikkien halukkaiden käytettävissä. Tavoitteenamme oli myös lisätä omaa tietämystämme 5-vuotiaan lapsen kehityksestä sekä siihen vaikuttavista tekijöistä. Teoria osuutta kootessamme luimme paljon kirjallisuutta, artikkeleja ja tutkimuksia, jotka käsittelivät näitä asioita. Kirjalliseen työhömmme kokosimme kaikki mielestämme tärkeimmät osa-alueet ja tekijät. Teoria osuuden avulla syvensimme omaa tietämystämme lapsen kehityksestä sekä vahvistimme omaa asiantuntijuuttamme varhaiskasvatuksessa. Mielestämme toteutimme työmme tutkimuksellisella asenteella, koska lähdimme rohkeasti toteuttamaan jotain uutta, yhteistyössä päivähoiton sekä Pesäpuu Ry:n kanssa.

Toiminnallisen opinnäytetyömme tuloksena syntyi uusi toimintamalli ja ohjaajan opas mallin toteuttamiseen. Työmme kautta saimme mahdollisuuden tehdä yhteistyötä päivähoiton kanssa ja vahvistimme omaa moniammatillista

osaamistamme. Työmme avulla haluamme korostaa ammattilaisille tunnekasvatuksen tärkeyttä lapsen kehitykselle ja toivomme, että tulevaisuudessa se olisi kiinteä ja tietoinen osa päivähoidon arkea.

Opinnäytetyömme alkuperäinen suunnitelma muuttui useaan kertaan prosessin aikana. Aluksi tarkoituksenamme oli ohjata pilottiryhmää itse ja järjestää koulutus Jyväskylän erityislastentarhanopettajille. Työmäärämme olisi kasvanut liian laajaksi ja tästä syystä jouduimme rajaamaan nämä elementit pois työstämme. Opinnäytetyön jälkeen olemme menossa kouluttamaan erityislastentarhanopettajia mallin käyttöön ja järjestämme koulutustilaisuuksia jatkossakin, jos kiinnostusta löytyy. Kun saimme työmme rajattua, onnistuimme siinä mielestämme hyvin. Olimme selvästi aikatauluttaneet työmme jo alkuvaiheessa ja pysyimme aikataulussa.

Opinnäytetyömme laajuuden vuoksi jouduimme rajaamaan kokeiluun vain yhden ryhmän. Tämä saattaa aiheuttaa sen, että toisenlaisessa ryhmässä malli ei välttämättä tällaisenaan onnistu. Oppaassa on kuitenkin määritelty tarkkaan ryhmäkoko, tilat ja välineet, jolla voidaan maksimoida ryhmän ohjaamisen onnistuminen erilaisissa päiväkodeissa ja ryhmissä. Tarvittaessa voidaan käyttää myös avustajaa, jos ryhmä sitä vaatii. Opas on koottu vain kolmen ihmisen, eli ohjaajan sekä meidän näkemysten pohjalta, ja siksi sen luotettavuutta voidaan arvostella. Itse kuitenkin näemme, että opas on luotettava ja turvallinen muoto lasten tunne-elämän tukemiseen, koska se on käytännössä kokeiltu ja hyväksi havaittu menetelmä.

Niin kuin työmme alkupuolella mainitsimme, on päivähoidon kehitetty useita erilaisia menetelmiä, joiden avulla voidaan tukea lapsen tunne-elämän kehitystä. Näissä menetelmissä käytetään paljon puhetta ja siitä syystä ne ovat liian haasteellisia pienemmille lapsille. Mielestämme työmme vastaa tähän tarpeeseen ja antaa välineen myös nuorempien lasten tunne-elämän tukemiseen. Työmme tavoitteena oli tehdä oppaasta niin käytännönläheinen, että kuka tahansa varhaiskasvatuksen ammattilainen voi ohjata ryhmää. Mieles-

tämme onnistuimme tässä tavoitteessa, ja siksi oppaamme on hyvin käyttökelpoinen missä tahansa päiväkodissa. Internetin ilmaisella jakelulla takaamme sen, että opas on kaikkien halukkaiden käytössä.

Tulevaisuudessa toimintamallia voisi kehittää niin, että se soveltuisi myös vanhemmille lapsille. Silloin toiminnat ja leikit voisivat olla haasteellisempia. Sitä voisi kehittää myös niin, että se soveltuisi esimerkiksi erityistä tukea tarvitseville lapsille, jolloin taas tuokiot pitäisi suunnitella vielä helpommiksi ja lyhyemmiksi. Esimerkiksi yksinkertaistamalla satua ja jättämällä jotain osioita pois. Tilan tulisi olla myös hyvin pelkistetty, jossa kaikki ylimääräiset häiriötekijät on minimoitu. Jos ryhmässä on liikuntarajoitteisia, niin osa leikeistä tulisi muuttaa heillekin sopiviksi tai jättää kokonaan pois. Tällaisessa ryhmässä leikkien tulisi pohjautua mahdollisimman monen eri aistin käyttöön. Mielestämme mallia voidaan soveltaa kaikenlaisten ja eri-ikäisten lasten tarpeisiin. Opas on vain yksi tapa toteuttaa mallia, mutta sitä voi aina muokata tilanteeseen sopivaksi.

Työtä tehdessämme meillä heräsi kiinnostus siihen, mitä vaikutuksia tällaisilla pienryhmätoiminnalla on lasten tunneilmaisussa. Opinnäytetyömme aikana etsimme tutkimuksia, jossa olisi keskitytty juuri tähän asiaan. Huomasimme, ettei tällaisia tutkimuksia ole tehty. Mielestämme tätä olisi tärkeää ja mielenkiintoista tutkia. Ehdotimme eräälle sosiaalian opiskelijalle, olisiko hän halukas tutkimaan tätä meidän pienryhmätoimintamallimme kautta. Hän kiinnostui aiheesta ja aikoo tulevaisuudessa tutkia toimintamalliamme erilaisissa päivähoito ryhmissä.

Lähteet

Cardwell, M. 2000. The complete A-Z PSYCHOLOGY handbook second edition. 2.Bound. London: Great Britain for Hodder and Stoughton Educational.

Himberg, L., Laakso, J., Peltola, R., Näätänen, R. & Vidjeskog, J. 2000. Kehittyvä ihminen. Psykologia 2. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Isokorpi, T. 2004. Tunneoppia parempaan vuorovaikutukseen. Juva: WS Bookwell Oy.

Janger, H. 2013. ”Se ei oo mitään taikatemppuja” Työntekijöiden kokemuksia ja näkemyksiä tunnekasvatuksesta 3 – 5-vuotiaiden lasten päivähoitoryhmässä. Opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Viitattu 3.7.2013.

http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/58475/Janger_Hanna.pdf?sequence=1

Jarasto, P. & Sinervo, N. 2000. 3.painos. Alle kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä; Gummerruksen kirjapaino Oy.

Järvinen, P. & Järvinen, A. 2004. Uud.painos. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Opinpajan kirja.

Kalliomäki, A. 2010. Löytöretki tunteisiin. Tunnekasvatuksen opas alakoululaisen vanhemmalle. Tampereen ammattikorkeakoulu. Viitattu 3..7.2013.
<http://koulut.ylojarvi.fi/vahanta/loytoretki-tunteisiin>

Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Juva: Bookwell Oy.

Karling, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2009. 12.painos. Lapsen aika. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Keltikangas-Järvinen, L. 2004. Temperamentti. Ihmisen yksilöllisyys. Juva: WS Bookwell Oy.

Kasvatus ja kasvatustietoisuus. 2009. Artikkelit MLL:n vanhempainnetissä, osioista tietokulma, vanhemmuus ja kasvatus. Viitattu 28.11.2013.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/kasvatuksen_tapoja/

Kemppinen, P. 2000. Lasten ja nuorten tunne-elämän häiriöt. Vantaa: Kustannusvalmennus P. & K. Oy.

Kinnunen, S. 2003. Anna mun olla lapsi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kinnunen, I. & Latva-Kyyny, M. 2009. Tarinasta tunteeseen Tunnekasvatusprojekti päiväkodissa. Opinnäytetyö. Lahden ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Viitattu 4.7.2013.

https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/2448/Kinnunen_Irene.pdf?sequence=1

Lahtinen, A., Punamäki, R. & Tamminen, T. 2008. Kulttuuri lapsen kasvattajana. Vantaa: Dark Oy.

Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Laitinen, J. 2011. Leikin ja ilon voimalla. Talentia-lehti 1.2011, 36-39.

Lapsen itsetunnon tukeminen. 2009. Artikkelit MLL:n Vanhempainnetissä, osiossa tietokulma, vanhemmuus ja kasvatus. Viitattu 5.7.2013.

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/lapsen_itsetunnon_tukeminen/

Lapsen ja nuoren temperamentti ja persoonallisuus. 2009. Artikkelit MLL:n Vanhempainnetissä, osiossa tietokulma, lapsen kasvu ja kehitys. Viitattu 5.7.2013.

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/lapsen_temperamentti/

Leikin merkitys lapselle. 2009. Artikkelit MLL:n vanhempainnetissä, osiossa leikkivinkit. Viitattu 4.7.2013.

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/lasten_leikit/leikin_merkitys_lapselle/

Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. 2008. Näkökulmia kehityspsykologiaan Kehitys kontekstissaan. 1.-8.painos. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Makkonen, K., Paavola, A., Pemberton, T. & Savola, J. 2005.. Askeleittain Sosiaalista kehitystä ja tunteita tukeva opetusohjelma. Opettajan opas. Helsinki: Helsingin Painotuote.

Narsistien uhrien tuki ry. 2003. Narsistin näkemys empatiasta. Viitattu 11.11.2013.

http://narsistienuhrientuki.yhdistysavain.fi/tietoa/narsismista_yleisesti/narsistin_nakemys_empatiasta/

Nummenmaa, A. & Alasuutari, M. 2008. Metaforat lapsuuden kulttuuristen merkitysten kantajana. Teoksessa Kulttuuri lapsen kasvattajana. Toim. Lahikainen, A., Punamäki, R. & Tamminen, T. Vantaa: Dark Oy, 19-32.

Nyyti ry. 2013.A. Itsetunto- mitä se on ja kuinka sitä voi kehittää? Viitattu 7.10.2013. <https://www.nyyti.fi/tietoa/itsetunto/>

Nyyti ry. 2012.B. Sosiaalisuus on eri asia kuin sosiaaliset taidot. Viitattu 5.7.2013. <https://www.nyyti.fi/tietoa/sosiaalisuus-ja-sosiaaliset-aidot/>

Oppiminen ja älyllinen kehitys. 2009. Artikkelin MLL:n Vanhempainnetissä, osiossa tietokulma, lapsen kasvu ja kehitys, 5-6-vuotias. Viitattu 5.7.2013. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/5_6-vuotias/oppiminen/.

Persoonallisuuden ja tunne-elämänkehitys. 2009. Artikkelin MLL:n Vanhempainnetissä, osiossa tietokulma, lapsen kasvu ja kehitys, 5-6 vuotias –vuotias. Viitattu 5.7.2013. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/5_6-vuotias/persoonallisuus_ja_tunne-elama/

Peltonen, A., Kullberg-Piilola, T. & Kullberg-Turtiainen, M. 2005. Tunnemuksua ja Mututoukka. Tunnetaito ohjelma. Helsinki: Oy Nord Print Ap.

Peltonen, A. & Kullberg-Piilola, T. 2005. Tunnemuksua. Saarijärvi: Saarijärven Offset.

Puolimatka, T. 2004. Kasvatus, arvot ja tunteet. Vantaa: Dark Oy. Tampere: Kirjatoimi.

Silvén, M. 2010. Varhaiset ihmissuhteet – polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.
Sitomo Oy. 2013. Sympatia ja empatia. Viitattu 11.11.2013. <http://sitomo.fi/portaali/sympatia-ja-empatia>

Sosiaalisten taitojen kehitys. 2009. Artikkelin MLL:n Vanhempainnetissä, osiossa tietokulma, lapsen kasvu ja kehitys, 5-6- vuotias. Viitattu 7.5.2013. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/5_6-vuotias/sosiaaliset_taidot/

Tunteet eri kulttuureissa. n.d. Monikulttuurinen työyhteisö. Viitattu 9.9.2013. <http://estudio.edupoli.fi/moty/index.asp?id=720&kat=Kulttuurienv%C3%A4line+viestint%C3%A4&sid=&sub=&title=3265>

Tuomaala, E. N.d. A. Elämme ja viestimme tunteilla. Suomen Mielenterveysseura. Viitattu 1.7.2013. http://www.vahvistamo.fi/vahvistamo/tunteet/tunteiden_tustaa

Tuomaala, E. N.d. B. Tunnetaidot auttavat arjessa. Suomen Mielenterveysseura. Viitattu 2.7.2013.

<http://www.vahvistamo.fi/vahvistamo/tunteet/tunnetaidot>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Vahvistamo. N.d. Minä. Identiteetti on minän kartasto. Viitattu 4.11.2013.

<http://www.vahvistamo.fi/vahvistamo/mina/identiteetti>

Varhaiskasvatuksen perusteet. 2005. Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. Viitattu 2.7.2013.

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>

Vataja, A. 2009. Vuorovaikutusleikki päivähoitossa. Dia-materiaali. Viitattu

5.11.2013. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ssP-iU_gpesJ:www.ksshp.fi/Public/download.aspx%3FID%3D19553%26GUID%3D%257BD4C00CC9-E655-49DE-86B3-455ACB38A08D%257D+%&cd=10&hl=fi&ct=clnk&gl=fi&client=firefox-a

Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. 1.-2. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vuorinen, R. & Tuunala, E. 2000. Psykologian perusteet. Keuruu: Otava Kirjapaino Oy.

Välivaara, C. 2006. Sijoitettujen lasten vertaisryhmämalli. 3.painos. Ohjaajan käsikirja. Jyväskylä: Pesäpuu Ry.

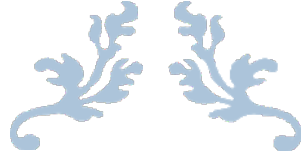
Wright, N. & Oliver, G. 1998. Lapsen tunteet. Tampere: Kirjatoimi.

Liitteet

Liite 1: Ohjaajan opas

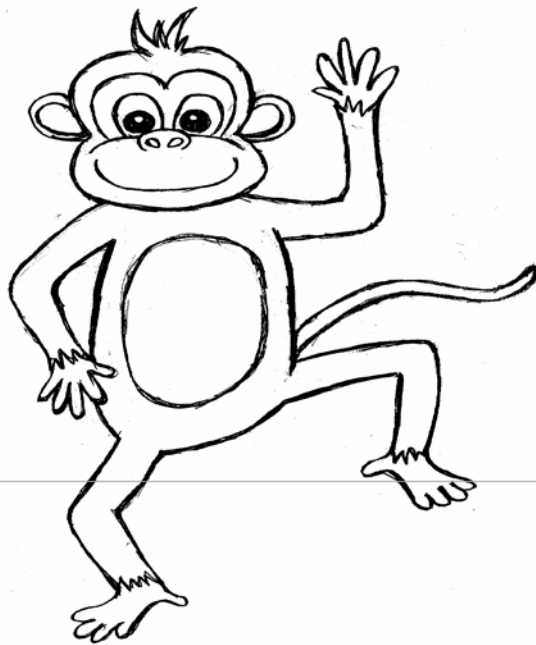
Liite 2: Havainnointi lomake

Liite 3: Haastattelu lomake

VILLE VILKASTUKSEN TUNNESEIKKAILU

Pienryhmätoimintamalli päivähoitoon

Maija Kinnunen & Minna Heimonen

SISÄLTÖ

JOHDANTO	1
1 VILLE VILKASTUKSEN TUNNESEIKKAILU PÄIVÄKODISSA	2
2 MATERIAALIT	3
2.1 Välineet.....	3
2.2 Tarvikkeet	4
2.3 Tuokioiden toiminnalliset harjoitukset.....	5
3 KOKOONTUMISKERRAT	6
3.1 Jännitys	6
3.2 Onnellisuus.....	11
3.3 Pettymys.....	16
3.4 Suru.....	21
3.5 Viha	26
3.6 Pelko	31
3.7 Häpeä.....	36
3.8 Rohkeus	40
3.9 Ylpeys.....	45
3.10 Haikeus.....	50
LIITTEET	55
LIITE 1: TUOKION KULKU KORTIT	56
LIITE 2: KORTIT JÄTTINOPPAAN.....	57
LIITE 3: ERILAISIA TAPOJA RAUHOITTUA.....	58
LIITE 4: HÄTÄNUMEROKORTTI.....	59
LIITE 5: PATSASLEIKIN RUUMIINOSAT	60
LIITE 6: MUUMIOKORTTI	64

JOHDANTO

Olemme työskennelleet päivähoidossa jo vuosia. Työssämme päiväkodissa havaitsimme, että lasten tunne-elämän ongelmat näkyvät päivähoidon arjessa yhä useammin. Lapset tarvitsevat tukea tunteiden nimeämiseen, kokemiseen sekä niiden käsittelemiseen. Päivähoidossa olemme ohjanneet useita erilaisia pienryhmiä, joiden avulla voidaan tukea lapsen tunne-elämän kehitystä. Näitä ovat mm. Askeleittain ja Tunnemuksu. Olemme havainneet, että näissä menetelmissä käytetään paljon puhetta joten lapsen tulee olla verbaalisesti kehittynyt, jotta toiminta olisi lapsille mielekästä. Esi- ja alkuopetusikäisillä on jo tarpeeksi hyvät taidot ja siksi ne sopivat mielestämme paremmin heille. Emme löytäneet menetelmää joka olisi suoraan tarkoitettu alle 6-vuotialle. Pienille lapsille on tärkeää, että toiminta pohjautuu leikkiin ja tarinoihin.

Tästä intoutuneena lähdimme kehittämään Ville Vilkastuksen tunneseikkailua toiminnallisena opinnäytetyönämme vuonna 2013. Pienryhmätoimintamallin suunnittelussa ja toteutuksessa olemme tehneet yhteistyötä erään Jyväskylän kaupungin päiväkodin kanssa, jossa ensimmäinen pilotti ryhmäkin toteutettiin. Olemme tehneet yhteistyötä myös Pesäpuu Ry:n kanssa, jonka materiaaleja käytetään toiminnan toteuttamisessa. Tavoitteenamme oli luoda niin käytännönläheinen sekä helppo toimintamalli, jota jokaisen halukkaan on mahdollista toteuttaa omassa ryhmässään. Tavoitteenamme oli luoda niin käytännönläheinen sekä helppo toimintamalli, jota jokaisen varhaiskasvatuksen ammattilaisen on mahdollista toteuttaa omassa ryhmässään.

1 VILLE VILKASTUKSEN TUNNESEIKKAILU PÄIVÄKODISSA

Ville Vilkastuksen tunneseikkailussa on havaittavissa paljon samoja piirteitä kuin vuorovaikutusleikki ryhmässä. Ryhmässä pätee samat säännöt, ollaan kaikkien kaveri ja pidetään hauskaa. Myönteinen vuorovaikutus ja positiivinen palaute on seikkailun pääpiirteitä. Pieni herkutteluhetki tuokion lomassa voi olla monelle tuttu vuorovaikutusleikistä. On kuitenkin tärkeää muistaa, ettei tämä ole vuorovaikutusleikkiä! Ville Vilkastuksen tunneseikkailussa keskustellaan paljon. Ohjaaja ja avustaja heittävät peliin paljon omia tunteitaan ja kokemuksiaan, jotta lapsen on helpompi ymmärtää, että kaikki kokevat näitä samoja tunteita. Ohjaajan tulee olla koko ajan ”tuntosarvet” pystyssä ja kuunnella lapsia tarkasti. Hänen tulee ottaa huomioon lasten omat aloitteet keskusteluista sekä nostaa esiin mieltä painavia asioita. Pyritään siihen, ettei lapsen kertomaa missään vaiheessa vähätellä tai katkaista, vaan annetaan lapsen tulla kuulluksi. Jos asia kuitenkin venyy, eikä muut saa suunvuoroa, on keskustelu keskeytettävä ”hellävaroin” ja annettava lapselle mahdollisuus jatkaa juttua myöhemmin. Esim. nyt meidän täytyy mennä asiassa eteenpäin, mutta hienoa kun Maija kerroit tästä asiasta, voit kertoa lisää tämän Ville Vilkastuksen jälkeen.

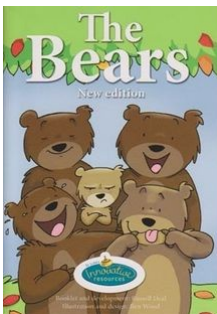
Ryhmän vetäjänä toimii koko seikkailun ajan sama henkilö. On tärkeää luoda lapsille tuttu ja turvallinen ilmapiiri, koska usein tunteista puhuminen on henkilökohtaista ja vaikeaa. Ryhmässä voi olla myös avustaja. Pienryhmän ihanteellinen koko on viisi lasta. Tällä taataan se, että jokaiselle lapselle jää aikaa kertoa omista asioistaan ja jokainen saa varmasti yksilöllistä huomiota. Toiminta pienessä ryhmässä takaa jokaiselle lapselle rauhallisen ja mukavan oppimisympäristön, jossa on helppo oppia. Ryhmän kokoa voi muunnella riippuen lasten iästä ja lasten erityistarpeista. Ryhmä kokoontuu rauhallisessa paikassa, jossa kukaan ei tule keskeyttämään tilannetta. On tärkeää, myös huomioida se, etteivät muiden lasten äänet häiritse toimintaa. Olisi ihanteellista, jos kokoontuminen voisi olla aina samassa paikassa.

Ryhmä kokoontuu yhteensä 10 kertaa, kerran viikossa. Toimintaa ohjaa tietty struktuuri, joka toteutuu samanlaisena joka kerta. On tärkeää, että tuokion kulkukortit ovat aina seinällä. Ryhmän alkaessa käydään läpi tämän hetkinen tunnetilanne nallekorttien avulla ja kerrataan edellisen kerran tarinaa sekä tunnetta. Tämän jälkeen luetaan Ville Vilkastuksesta seuraava tarina jonka avulla virittäydytään tuokion tunteeseen. Tarinan jälkeen tunnetta käsitellään keskustelujen, nallekorttien sekä tunnepyörän avulla. Tuokioilla on leikkejä pääsääntöisesti kaksi, joista ensimmäinen on tunteen käsittelyn jälkeen, tämän jälkeen herkuttelu ja sitten toinen leikki. Tuokio päättyy aina ”yllätykseen” jolloin jokainen lapsi pääsee pois huoneesta jollakin hausalla tavalla aikuisen kanssa.

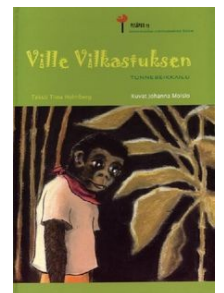
2 MATERIAALIT

2.1 Välineet

Tunneseikkailu perustuu Ville Vilkastuksen tunneseikkailu – satukirjaan. Satukirja on Pesäpuu Ry:n julkaisema. Tarina kertoo pienestä gorillan pojasta, hänen hajonneesta perheestään sekä siitä mitä tunteet saavat aikaan kehossa. Tarina koostuu 10 pienemmästä tarinasta, joissa jokaisessa käsitellään eri tunnetta.

Nallekortit ovat Pesäpuu Ry:n julkaisemat kortit joissa karhut ilmentävät erilaisia tunteita ilmeillä ja eleillä. Korteja on yhteensä 50 ja niiden avulla voidaan käsitellä ongelmia, muutoksia ja tulevaisuuden suunnitelmia. Kortit toimivat hyvinä keskustelun herättäjinä ja sen tukena.

Tunnepyörä on myös Pesäpuu Ry:n julkaisema toiminnallinen leikkimateriaali johon kuuluu 20 tunnekorttia. Pyörä koostuu 12 erivärisestä tunnelohkosta, joissa jokaisessa on tasku tunnekortille. Tunnepyörän on tarkoitus auttaa lasta ymmärtämään ja ilmaisemaan erilaisia tunteita ja rohkaista jakamaan omia kokemuksiaan.

Liitteenä olevat tuokion kulku - kortit leikataan, tulostetaan sekä väritetään. Kaikki nämä materiaalit ovat ostettavissa Pesäpuulta.

2.2 Tarvikkeet

Alla on lista tarvikkeista joita tarvitaan seikkailun aikana.

- hiekkapaperi, puutikkuja, erilaisia materiaaleja (pumpulia, styroksin palasia, kylmää/kuumaa vettä), mausteita (esim. kahvia, kanelia, pippuria), pieniä maistiaisia
- apina/gorilla käsinukke
- sanomalehtiä
- värikyniä, saksia, liimaa, paperia, tusseja
- tuoleja ja pöytä
- peittoja, tyynyjä, pussilakana
- jätinoppa
- peilejä
- hernepusseja
- musiikkia ja soitin

- erikokoisia astioita
- huiveja
- ilmapalloja
- herkkuja

2.3 Tuokioiden toiminnalliset harjoitukset

TUNNE	TOIMINTA	OPPAAN SIVULLA
Jännitys	Aistirata	s. 6-14
Onnellisuus	sanomalehden läpi lyönti/potkuja lumisota	s. 14-19
Pettymys	ilmapallon pomputtelu kasvojen piirtäminen palloon	s. 19-24
Suru	jätinoppaleikki patsasleikki	s. 24-30
Viha	peilileikki väritystehtävä	s.30-36
Pelko	kukkotappelu takiaispallo	s. 36-41
Häpeä	muumioleikki hernepussien alle hautaaminen	s.41-46

Rohkeus	sokkoleikki hätänumerokortti	s.46-52
Ylpeys	kasvojen piirtäminen mistä asiasta tykkään kaverissa?	s.52-58
Haikeus	omat toive leikit	s.58-63

3 KOKOONTUMISKERRAT

3.1 Jännitys

Tuokion tavoitteet:

- ✓ tutustua jännityksen tunteeseen
- ✓ tunnistaa oma tunnetila
- ✓ pitää hauskaa yhdessä muiden kanssa
- ✓ käyttää eri aisteja

Tarvikkeet:

- apina/gorilla käsinukke
- hiekkapaperi
- puutikkuja
- tuoleja
- peittoja

- jännittävältä kuulostavaa musiikkia
- soitin
- astioita
- erilaisia materiaaleja (pumpulia, styroksin palasia, kylmää/kuumaa vettä)
- pieniä astioita
- mausteita (esim. kahvia, kanelia, pippuria)
- pieniä maistiaisia (esim. keksiä, hedelmiä)
- huivi jokaiselle lapselle
- herkut

Esivalmistelut:

- aseta jokaiselle lapselle lattialle tyyny jonka päälle tulee lapsen nimilappu
- lattialla voi olla kirjoja lapsille, joita he voivat lueskella muita odotellessa
- valmistele aistirata toiseen huoneeseen, mieti tarkkaan kuinka asettelet eri "pisteet" jotta rata etenee loogisesti, laita soittimeen musiikki valmiiksi

Piste 1: aseta materiaalit lattialle (hiekkapaperi, tikut)

Piste 2: laita materiaalit astioihin (pumpulit jne.)

Piste 3: valmistele hajupurkit

Piste 4: rakenna lapsille tunneli tuoleista ja peitoista

Piste 5: aseta erilaisia maistiaisia valmiiksi

- laita herkut piiloon mutta lähietäisyydelle
- ota kaikki välineet (kortit, kirja, pyörä, käsinukke) valmiiksi viereesi
- aseta tuokion kulku – kortit seinälle

- Koko lapsiryhmä käydään läpi ja jokainen kertoo vuorollaan tunteistaan, myös aikuiset
- Käännä seinältä aloituskortti nurinpäin

2) Tarina

- Varaa jokin gorilla/apina käsinukke tai pehmolelu elävöittämään tarinaa, käsinukke voi olla kädessä tai jossain sivussa kuuntelemassa tarinaa, esittele Ville-nukke lapsille
- Lue ensimmäinen tarina Ville Vilkastuksen kirjasta
- Jos lapsille herää kysymyksiä tai he haluavat keskustella tarinasta, varaa siihen hetki aikaa
- Mieti yhdessä lasten kanssa mikä on se tunne, joka Villellä on tarinassa tänään
- Käännä seinältä tarinakortti nurinpäin

3) Tunteen käsittely

- Mieti yhdessä lasten kanssa milloin meistä on tuntunut samalta kuin Villestä tänään
- Kerro ensin itse milloin sinä olet ollut jännittynyt ja kysy sen jälkeen jokaiselta lapselta vuorotellen
- Jos lapselta ei tule mitään vastausta, avusta häntä miettimällä arkielämän/päiväkotielämän tapahtumaa, jolloin lapsesta olisi voinut tuntua tältä. Esim. Olisiko sinusta voinut tuntua tänä aamuna iloiselta kun tulit päiväkotiin?
- Levitä erilaisia nallekortteja lattialla ja jokainen lapsi saa vuorotellen näyttää millä nalleista hänen mielestään on ko. tunne

- Eniten ääniä saanut kortti otetaan mukaan tunnekortin ja siirrytään tunnepyörälle
- Jokainen lapsi asettuu tunnepyörän ympärille istumaan, lapsilta kysytään vuorotellen mikä pyörän lohko kuvaa parhaiten kyseessä olevaa tunnetta, yhdessä pohditaan mikä voisi olla yhteinen valinta ja tämän jälkeen asetetaan jännityskortti ja yhdessä valittu nalle kortti tunnepyörän taskuun
- tämän jälkeen lapset saavat mennä takaisin omille paikoilleen
- käännä seinältä tunteen käsittelykortti nurinpäin

4) Aistirata

- kehoita lapsia ottamaan sukat pois jalasta ja asettumaan jonoon (jos lapsia on paljon/ohjaajia kaksi, voidaan lapset jakaa kahteen eri jonoon)
- lasten silmät sidotaan huiveilla
- kehoita lapsia ottamaan edellä olevan hartioista kiinni
- aikuinen ottaa ensimmäisen lapsen käsistä kiinni ja johdattaa jonon aistiradalle
- ensimmäisellä pisteellä aikuinen johdattaa lapsia kävelemään erilaisten materiaalien yli, samalla pohditaan miltä ne tuntuivat?
- toisella pisteellä lapset saavat laittaa kätensä astioihin joissa on erilaisia materiaaleja, samalla pohditaan mitä ne voisivat olla? Miltä ne tuntuvat?
- kolmannella pisteellä aikuinen asettaa hajupurkkeja lasten nenän alle ja lapset saavat haistella erilaisia hajuja, samalla pohditaan mitä ne voisivat olla? Miltä ne haisevat/tuoksuvat?
- neljännellä pisteellä lapset ryömivät tunnelin läpi aikuisen ohjauksella
- viidennellä pisteellä lasten suuhun laitetaan erilaisia maistiaisia, samalla pohditaan makuja ja mitä ne voisivat olla?

- tämän jälkeen aikuinen johdattaa lapset pois aistiradalta omille istumapaikoilleen
- käännä seinältä leikkikortti nurinpäin

5) Herkuttelu

- aikuinen ottaa herkut esille, lapsille olisi hyvä tarjota mehua ja jotain pientä naposteltavaa (vihanneksia, keksejä yms.)
- herkuttelun lomassa keskustellaan aiheista jotka nousevat esiin lapsilta itseltään
- käännä seinältä herkuttelukortti nurinpäin

6) Yllätys

- jokainen lapsi viedään yksitellen pois huoneesta aikuisen reppuselässä

3.2 Onnellisuus

Tuokion tavoitteet:

- ./ tutustua onnellisuuden tunteeseen
- ./ tunnistaa oma tunnetila
- ./ pitää hauskaa yhdessä muiden kanssa
- ./ kerätä rohkeutta potkaista ja lyödä lehden läpi

Tarvikkeet:

- sanomalehtiä
- apina/gorilla käsinukke
- herkut

Esivalmistelut:

- aseta jokaiselle lapselle lattialle tyyny jonka päälle tulee lapsen nimilappu
- lattialla voi olla kirjoja lapsille, joita he voivat lueskella muita odotellessa
- ota valmiiksi paljon sanomalehtiä
- laita herkut piiloon mutta lähietäisyydelle
- ota kaikki välineet (kortit, kirja, pyörä) valmiiksi viereesi
- aseta tuokion kulku – kortit seinälle
- ota valmiiksi tunnepyörän materiaaleista onnellisuuskortti
- ota valmiiksi tuoli, jossa on renkaat

Tuokion kulku:

- Y Miltä minusta tänään tuntuu?
- Y Kertaus
- Y Tarina
- Y Tunteen käsittely
- Y Sanomalehden läpi lyöntejä ja potkuja
- Y Herkuttelu
- Y Lumisota

Y Yllätys

1) Miltä minusta tänään tuntuu?

- Jokainen lapsi asettuu istumaan lattialle omalle nimellä merkitylle paikalle
- Asettele lattialle viisi nallekorttia, joissa on tunteet: iloinen, surullinen, väsynyt, vihainen ja ei tunnu miltään
- Nimeä korttien tunteet yhdessä lasten kanssa
- Valitse ensin itse jokin korteista ja kerro miltä sinusta tuntuu tänään.
- Esitä sitten jokaiselle lapselle kysymys
- Tiedustele vielä tämän jälkeen miksi lapsella on kyseinen tunne
- Koko lapsiryhmä käydään läpi ja jokainen kertoo vuorollaan tunteistaan, myös aikuiset
- Käännä seinältä aloituskortti nurinpäin

2) Kertaus

- Lapset saavat miettiä mitä Villen tarinassa tapahtui viime kerralla, jos he eivät muista, aikuinen voi auttaa
- Mietitään mikä tunne Villellä oli viime viikolla

3) Tarina

- Varaa jokin gorilla/apina käsinukke tai pehmolelu elävöittämään tarinaa, käsinukke voi olla kädessä tai jossain sivussa kuuntelemassa tarinaa, esittele Ville-nukke lapsille

- Lue toinen tarina Ville Viikastuksen kirjasta
- Jos lapsille herää kysymyksiä tai he haluavat keskustella tarinasta, varaa siihen hetki aikaa
- Mieti yhdessä lasten kanssa mikä on se tunne, joka Villellä on tarinassa tänään
- Käännä seinältä tarinakortti nurinpäin

4) Tunteen käsittely

- Mieti yhdessä lasten kanssa milloin meistä on tuntunut samalta kuin Villestä tänään
- Kerro ensin itse milloin sinä olet ollut onnellinen ja kysy sen jälkeen jokaiselta lapselta vuorotellen
- Jos lapselta ei tule mitään vastausta, avusta häntä miettimällä arkielämän/päiväkoti-elämän tapahtumaa, jolloin lapsesta olisi voinut tuntua tältä
- Levitä erilaisia nallekortteja lattialla ja jokainen lapsi saa vuorotellen näyttää millä nalleista hänen mielestään onnellinen
- Eniten ääniä saanut kortti otetaan mukaan tunnekortin ja siirrytään tunnepyörälle
- Jokainen lapsi asettuu tunnepyörän ympärille istumaan, lapsilta kysytään vuorotellen mikä pyörän lohko kuvaa parhaiten onnellisuutta, yhdessä pohditaan mikä voisi olla yhteinen valinta ja tämän jälkeen asetetaan onnellisuuskortti ja yhdessä valittu nalle kortti tunnepyörän taskuun
- Tämän jälkeen lapset saavat mennä takaisin omille paikoilleen
- Käännä seinältä tunteen käsittelykortti nurinpäin

5) Sanomalehden läpi lyöntejä ja potkuja

- aikuiset ottavat sanomalehden ison aukeaman molemmista sivuista kiinni
- jokainen lapsi saa tulla vuorotellen lyömään sanomalehden läpi
- oman vuoron jälkeen lapset asettuvat omalle paikalle istumaan ja odottamaan vuoroaan
- seuraavalla kierroksella lapset saavat potkaista sanomalehden läpi
- jos aikaa riittää, niin lapset voivat myös hypätä sanomalehden läpi
- käännä seinältä leikkikortti nurinpäin

6) Herkuttelu

- aikuinen ottaa herkut esille, lapsille olisi hyvä tarjota mehua ja jotain pientä naposteltavaa (vihanneksia, keksejä yms.)
- herkuttelun lomassa keskustellaan aiheista jotka nousevat esiin lapsilta itseltään
- käännä seinältä herkuttelukortti nurinpäin

7) Lumisota

- lasten kanssa yhdessä tehdään sanomalehtien silpuista "lumipalloja"
- kerrotaan lapsille lumisota leikistä ja leikin säännöistä
 - o päähän ei saa heittää
 - o peli alkaa ja päättyy aikuisen merkistä
 - o kaveriin ei saa koskea
- tämän jälkeen voidaan leikkiä lumisotaa palloilla
- leikin päättyessä siivotaan yhdessä lasten kanssa (lasten kanssa voidaan vaikka pelätä koripalloa roskakoriin)

- lapset istuvat takaisin omille paikoilleen
- käännä seinältä leikkikortti nurinpäin

8) Yllätys

- jokainen lapsi viedään pois huoneesta yksitellen ”ralliautolla” (aikuisten tuolilla)
-

3.3 Pettymys

Tuokion tavoitteet:

- ./ tutustua pettymyksen tunteeseen
- ./ tunnistaa oma tunnetila
- ./ pitää hauskaa yhdessä muiden kanssa
- ./ harjoitella pettymyksen sietoa kilpailussa

Tarvikkeet:

- apina/gorilla käsinukke
- ilmapalloja
- tusseja
- pussilakana
- herkut

Esivalmistelut:

- aseta jokaiselle lapselle lattialle tyyny jonka päälle tulee lapsen nimilappu
- lattialla voi olla kirjoja lapsille, joita he voivat lueskella muita odotellessa
- puhalla jokaiselle lapselle valmiiksi ilmapallo
- laita herkut piiloon mutta lähietäisyydelle
- ota kaikki välineet (kortit, kirja, pyörä) valmiiksi viereesi
- aseta tuokion kulku – kortit seinälle
- ota valmiiksi tunnepyörän materiaaleista pettymyskortti

Tuokion kulku:

- Y Miltä minusta tänään tuntuu?
- Y Kertaus
- Y Tarina
- Y Tunteen käsittely
- Y Ilmapallon pomputtelukilpailu
- Y Herkuttelu
- Y Kasvojen piirtäminen ilmapalloon
- Y Yllätys

1) Miltä minusta tänään tuntuu?

- Jokainen lapsi asettuu istumaan lattialle omalle nimellä merkitylle paikalle
- Asettele lattialle viisi nallekorttia, joissa on tunteet: iloinen, surullinen, väsynyt, vihainen ja ei tunnu miltään
- Nimeä korttien tunteet yhdessä lasten kanssa
- Valitse ensin itse jokin korteista ja kerro miltä sinusta tuntuu tänään.
- Esitä sitten jokaiselle lapselle kysymys
- Tiedustele vielä tämän jälkeen miksi lapsella on kyseinen tunne
- Koko lapsiryhmä käydään läpi ja jokainen kertoo vuorollaan tunteistaan, myös aikuiset
- Käännä seinältä aloituskortti nurinpäin

2) Kertaus

- Lapset saavat miettiä mitä Villen tarinassa tapahtui viime kerralla, jos he eivät muista, aikuinen voi auttaa
- Mietitään mikä tunne Villellä oli viime viikolla

3) Tarina

- Varaa jokin gorilla/apina käsinukke tai pehmolelu elävöittämään tarinaa, käsinukke voi olla kädessä tai jossain sivussa kuuntelemassa tarinaa, esittele Ville-nukke lapsille
- Lue kolmas tarina Ville Vilkastuksen kirjasta
- Jos lapsille herää kysymyksiä tai he haluavat keskustella tarinasta, varaa siihen hetki aikaa

- Mieti yhdessä lasten kanssa mikä on se tunne, joka Villellä on tarinassa tänään
- Käännä seinältä tarinakortti nurinpäin

4) Tunteen käsittely

- Mieti yhdessä lasten kanssa milloin meistä on tuntunut samalta kuin Villestä tänään
- Kerro ensin itse milloin sinä olet ollut pettynyt ja kysy sen jälkeen jokaiselta lapselta vuorotellen
- Jos lapselta ei tule mitään vastausta, avusta häntä miettimällä arkielämän/päiväkotielämän tapahtumaa, jolloin lapsesta olisi voinut tuntua tältä
- Levitä erilaisia nallekortteja lattialla ja jokainen lapsi saa vuorotellen näyttää millä nalleista hänen mielestään pettynyt tunne
- Eniten ääniä saanut kortti otetaan mukaan tunnekortin ja siirrytään tunnepyörälle
- Jokainen lapsi asettuu tunnepyörän ympärille istumaan, lapsilta kysytään vuorotellen mikä pyörän lohko kuvaa parhaiten pettymystä, yhdessä pohditaan mikä voisi olla yhteinen valinta ja tämän jälkeen asetetaan pettymyskortti ja yhdessä valittu nalle kortti tunnepyörän taskuun
- Tämän jälkeen lapset saavat mennä takaisin omille paikoilleen
- Käännä seinältä tunteen käsittelykortti nurinpäin

5) Ilmapallon pomputtelukilpailu

- jokaiselle lapselle annetaan oma ilmapallo
- aikuinen kertoo lapsille pomputtelukilpailun säännöt

- jokainen aloittaa yhtä aikaa
 - pallo ei saa koskettaa maata, jos niin käy, tippuu pois pelistä
 - pois pelistä tippuessa lapsi menee sivuun odottamaan oman pallonsa kanssa
- kilpailu voidaan pelata useita kertoja
 - kilpailun loppuessa aikuinen kerää pallot ja lapset istuvat omille paikoilleen
 - aikuinen kääntää seinältä leikkikortin nurinpäin

6) Herkuttelu

- aikuinen ottaa herkut esille, lapsille olisi hyvä tarjota mehua ja jotain pientä naposteltavaa (vihanneksia, keksejä yms.)
- herkuttelun lomassa keskustellaan aiheista jotka nousevat esiin lapsilta itseltään
- käännä seinältä herkuttelukortti nurinpäin

7) Kasvojen piirtäminen ilmapalloon / pallon puhkaisu

- aikuinen jakaa lapsille jokaiselle oman ilmapallon sekä tussin
- lapset saavat piirtää palloon omien kasvojensa kuvan
- jokainen lapsi saa esitellä vuorotellen oman kuvansa muille
- aikuinen kehuu/antaa positiivista palautetta jokaiselle lapselle henkilökohtaisesti käyttäen lapsen nimeä esim. oletpa sinä Maija tehnyt kauniit hiukset itsellesi
- lapset istuvat omille paikoilleen
- tämän jälkeen aikuinen kääntää leikkikortin nurinpäin

8) Yllätys

- jokainen lapsi viedään pois huoneesta yksitellen niin että lapsi asettaa jalkansa aikuisen jalkaterien päälle ja ottaa aikuista käsistä kiinni
-

3.4 Suru

Tuokion tavoitteet:

- ./ tutustua surulliseen tunteeseen
- ./ tunnistaa oma tunnetila
- ./ pitää hauskaa yhdessä muiden kanssa
- ./ opetella tunnistamaan eri ruumiinosia
- ./ käyttämään omaa eri ruumiinosia monipuolisesti

Tarvikkeet:

- jättinoppa
- jalkojen/käsi kuvakortit noppaan (liitteissä)
- ruumiinosakortit (liitteissä)
- musiikkia
- huiveja
- herkut

Esivalmistelut:

- aseta jokaiselle lapselle lattialle tyyny jonka päälle tulee lapsen nimilappu
- lattialla voi olla kirjoja lapsille, joita he voivat lueskella muita odotellessa
- aseta kuvat valmiiksi jättinopan sisälle (kuvat liitteissä)
- ota valmiiksi soitin jossa on musiikkia
- kopio, väritä ja valmista ruumiinosakortit
- laita herkut piiloon mutta lähietäisyydelle
- ota kaikki välineet (kortit, kirja, pyörä) valmiiksi viereesi
- aseta tuokion kulku – kortit seinälle
- ota valmiiksi tunnepyörän materiaaleista surukortti

Tuokion kulku:

Y Miltä minusta tänään tuntuu?

Y Kertaus

Y Tarina

Y Tunteen käsittely

Y Jättinoppaleikki

Y Herkuttelu

Y Patsasleikki

Y Yllätys

1) Miltä minusta tänään tuntuu?

- Jokainen lapsi asettuu istumaan lattialle omalle nimellä merkitylle paikalle
- Asettele lattialle viisi nallekorttia, joissa on tunteet: iloinen, surullinen, väsynyt, vihainen ja ei tunnu miltään
- Nimeä korttien tunteet yhdessä lasten kanssa
- Valitse ensin itse jokin korteista ja kerro miltä sinusta tuntuu tänään.
- Esitä sitten jokaiselle lapselle kysymys
- Tiedustele vielä tämän jälkeen miksi lapsella on kyseinen tunne
- Koko lapsiryhmä käydään läpi ja jokainen kertoo vuorollaan tunteistaan, myös aikuiset
- Käännä seinältä aloituskortti nurinpäin

2) Kertaus

- Lapset saavat miettiä mitä Villen tarinassa tapahtui viime kerralla, jos he eivät muista, aikuinen voi auttaa
- Mietitään mikä tunne Villellä oli viime viikolla

3) Tarina

- Varaa jokin gorilla/apina käsinukke tai pehmolelu elävöittämään tarinaa, käsinukke voi olla kädessä tai jossain sivussa kuuntelemassa tarinaa, esittele Ville-nukke lapsille
- Lue neljäs tarina Ville Vilkastuksen kirjasta
- Jos lapsille herää kysymyksiä tai he haluavat keskustella tarinasta, varaa siihen hetki aikaa

- Mieti yhdessä lasten kanssa mikä on se tunne, joka Villellä on tarinassa tänään
- Käännä seinältä tarinakortti nurinpäin

4) Tunteen käsittely

- Mieti yhdessä lasten kanssa milloin meistä on tuntunut samalta kuin Villestä tänään
- Kerro ensin itse milloin sinä olet ollut surullinen ja kysy sen jälkeen jokaiselta lapselta vuorotellen
- Jos lapselta ei tule mitään vastausta, avusta häntä miettimällä arkielämän/päiväkotielämän tapahtumaa, jolloin lapsesta olisi voinut tuntua tältä
- Levitä erilaisia nallekortteja lattialla ja jokainen lapsi saa vuorotellen näyttää mikä nalleista on surullinen
- Eniten ääniä saanut kortti otetaan mukaan tunnekortin ja siirrytään tunnepyörälle
- Jokainen lapsi asettuu tunnepyörän ympärille istumaan, lapsilta kysytään vuorotellen mikä pyörän lohko kuvaa parhaiten surua, yhdessä pohditaan mikä voisi olla yhteinen valinta ja tämän jälkeen asetetaan surukortti ja yhdessä valittu nalle kortti tunnepyörän taskuun
- Tämän jälkeen lapset saavat mennä takaisin omille paikoilleen
- Käännä seinältä tunteen käsittelykortti nurinpäin

5) Jättinoppaleikki

- pyydä lapset seisomaan rinkiin ja kerro heille leikin säännöt
 - o kun musiikki soi, lapset saavat liikkua jollain määrättyllä tavalla ympäri huonetta

- kun musiikki pysähtyy jokainen lapsi ottaa itselleen parin lähinnä olevasta kaverista
- aikuinen heittää noppaa, lapset laittavat nopan osoittamat ruumiin osat yhteen kaverin kanssa
- musiikki alkaa uudestaan, sama toistuu
- leikin päättyessä lapset menevät omille paikoilleen
- aikuinen kääntää leikkikortin nurinpäin

6) Herkuttelu

- aikuinen ottaa herkut esille, lapsille olisi hyvä tarjota mehua ja jotain pientä naposteltavaa (vihanneksia, keksejä yms.)
- herkuttelun lomassa keskustellaan aiheista jotka nousevat esiin lapsilta itseltään
- käännä seinältä herkuttelukortti nurinpäin

7) Patsasleikki

- aikuinen kertoo lapsille leikin säännöt
 - aikuinen näyttää aluksi kahta eri ruumiinosakorttia esim. vatsa ja jalka
 - lapsen tulee laittaa kyseiset ruumiinosat lattiaan kiinni, muut eivät saa koskettaa maata
 - peliin tuodaan haastetta lisäämällä ruumiinosia
- tämän jälkeen katsotaan millaisia patsaita lapset ovat saaneet aikaan
- leikin päättyessä lapset palaavat omille paikoilleen
- aikuinen kääntää leikkikortin nurinpäin

8) Yllätys

- aikuisen ja lapsen jalat solmitaan yhteen huivin avulla
 - tämän jälkeen kuljetaan pois yhdessä huoneesta
-

3.5 Viha

Tuokion tavoitteet:

- ./ tutustua vihan tunteeseen
- ./ tunnistaa oma tunnetila
- ./ pitää hauskaa yhdessä muiden kanssa
- ./ antaa lapsille erilaisia keinoja kiukun hallintaan
- ./ kynäotteen harjoittelu

Tarvikkeet:

- käsipeilejä
- iso peili
- värikyniä
- kuinka toimin kun suutun – moniste
- matto
- herkut

Esivalmistelut:

- aseta jokaiselle lapselle lattialle tyyny jonka päälle tulee lapsen nimilappu
- lattialla voi olla kirjoja lapsille, joita he voivat lueskella muita odotellessa
- ota jokaiselle lapselle valmiiksi oma käsipeili
- aseta kokovartalopeili huoneeseen
- ota jokaiselle lapselle kopio monisteesta
- laita pöydälle valmiiksi saksia ja värikyniä
- laita herkut piiloon mutta lähietäisyydelle
- ota kaikki välineet (kortit, kirja, pyörä) valmiiksi viereesi
- aseta tuokion kulku – kortit seinälle
- ota valmiiksi tunnepyörän materiaaleista vihaisuuskortti

Tuokion kulku:

- Y Miltä minusta tuntuu?
- Y Kertaus
- Y Tarina
- Y Tunteenkäsittely
- Y Peilileikki
- Y Herkuttelu
- Y Askartelu: mitä teen kun suutun?
- Y Yllätys

1) Miltä minusta tänään tuntuu?

- Jokainen lapsi asettuu istumaan lattialle omalle nimellä merkitylle paikalle
- Asettele lattialle viisi nallekorttia, joissa on tunteet: iloinen, surullinen, väsynyt, vihainen ja ei tunnu miltään
- Nimeä korttien tunteet yhdessä lasten kanssa
- Valitse ensin itse jokin korteista ja kerro miltä sinusta tuntuu tänään.
- Esitä sitten jokaiselle lapselle kysymys
- Tiedustele vielä tämän jälkeen miksi lapsella on kyseinen tunne
- Koko lapsiryhmä käydään läpi ja jokainen kertoo vuorollaan tunteistaan, myös aikuiset
- Käännä seinältä aloituskortti nurinpäin

2) Kertaus

- Lapset saavat miettiä mitä Villen tarinassa tapahtui viime kerralla, jos he eivät muista, aikuinen voi auttaa
- Mietitään mikä tunne Villellä oli viime viikolla

3) Tarina

- Varaa jokin gorilla/apina käsinukke tai pehmolelu elävöittämään tarinaa, käsinukke voi olla kädessä tai jossain sivussa kuuntelemassa tarinaa, esittele Ville-nukke lapsille
- Lue viides tarina Ville Vilkastuksen kirjasta

- Jos lapsille herää kysymyksiä tai he haluavat keskustella tarinasta, varaa siihen hetki aikaa
- Mieti yhdessä lasten kanssa mikä on se tunne, joka Villellä on tarinassa tänään
- Käännä seinältä tarinakortti nurinpäin

4) Tunteen käsittely

- Mieti yhdessä lasten kanssa milloin meistä on tuntunut samalta kuin Villestä tänään
- Kerro ensin itse milloin sinä olet ollut vihainen ja kysy sen jälkeen jokaiselta lapselta vuorotellen
- Jos lapselta ei tule mitään vastausta, avusta häntä miettimällä arkielämän/päiväkotielämän tapahtumaa, jolloin lapsesta olisi voinut tuntua tältä
- Levitä erilaisia nallekortteja lattialla ja jokainen lapsi saa vuorotellen näyttää millä nalleista hänen mielestään on vihainen tunne
- Eniten ääniä saanut kortti otetaan mukaan tunnekortin ja siirrytään tunnepyörälle
- Jokainen lapsi asettuu tunnepyörän ympärille istumaan, lapsilta kysytään vuorotellen mikä pyörän lohko kuvaa parhaiten vihan tunnetta, yhdessä pohditaan mikä voisi olla yhteinen valinta ja tämän jälkeen asetetaan vihaisuuskortti ja yhdessä valittu nalle kortti tunnepyörän taskuun
- Tämän jälkeen lapset saavat mennä takaisin omille paikoilleen
- Käännä seinältä tunteen käsittelykortti nurinpäin

5) Peilileikki

- aikuinen kehottaa jokaista lasta tekemään vihaisia ilmeitä, yhdessä voidaan myös miettiä miltä ihmisen kasvot näyttävät vihaisena
- tämän jälkeen aikuinen antaa jokaiselle lapselle oman käsipeilin
- jokainen lapsi saa tehdä vihaisia ilmeitä ja katsoa peilistä miltä he näyttävät
- aikuinen pohtii yhdessä lasten kanssa sitä näkykö viha muualla kehossa
- jokainen lapsi käy vuorollaan ison koko vartalopeilin edessä katsomassa omaa vihaisuuden reaktiotaan
- tämän jälkeen lapset palaavat omille paikoilleen
- aikuinen kääntää seinältä leikkikortin nurinpäin

6) Herkuttelu

- aikuinen ottaa herkut esille, lapsille olisi hyvä tarjota mehua ja jotain pientä naposteltavaa (vihanneksia, keksejä yms.)
- herkuttelun lomassa keskustellaan aiheista jotka nousevat esiin lapsilta itseltään
- käännä seinältä herkuttelukortti nurinpäin

7) Askartelu: mitä teen kun suutun?

- lasten kanssa pohditaan yhdessä miten vihaisena voisi toimia
- lapset siirtyvät pöydän ääreen
- aikuinen on laittanut jokaiselle valmiiksi monisteen ja värikyniä
- lapset saavat värittää monisteessa olevat Villen kuvat, samalla voidaan pohtia vihaisuutta ja sen aiheuttamia reaktioita

- lopuksi jokainen istuu omalle paikalle
- käännä toimintakortti seinältä nurinpäin

8) Yllätys

- jokainen lapsi asettuu vuorollaan maton päälle istumaan
 - aikuinen vetää lapsen pois tilasta maton päällä
-

3.6 Pelko

Tuokion tavoitteet:

- ./ tutustua pelon tunteeseen
- ./ tunnistaa oma tunnetila
- ./ pitää hauskaa yhdessä muiden kanssa
- ./ vartalon hallinnan kehittäminen

Tarvikkeet:

- muotolaattoja
- tyynyjä
- herkut

1) Miltä minusta tänään tuntuu?

- Jokainen lapsi asettuu istumaan lattialle omalle nimellä merkitylle paikalle
- Asettele lattialle viisi nallekorttia, joissa on tunteet: iloinen, surullinen, väsynyt, vihainen ja ei tunnu miltään
- Nimeä korttien tunteet yhdessä lasten kanssa
- Valitse ensin itse jokin korteista ja kerro miltä sinusta tuntuu tänään.
- Esitä sitten jokaiselle lapselle kysymys
- Tiedustele vielä tämän jälkeen miksi lapsella on kyseinen tunne
- Koko lapsiryhmä käydään läpi ja jokainen kertoo vuorollaan tunteistaan, myös aikuiset
- Käännä seinältä aloituskortti nurinpäin

2) Kertaus

- Lapset saavat miettiä mitä Villen tarinassa tapahtui viime kerralla, jos he eivät muista, aikuinen voi auttaa
- Mietitään mikä tunne Villellä oli viime viikolla

3) Tarina

- Varaa jokin gorilla/apina käsinukke tai pehmolelu elävöittämään tarinaa, käsinukke voi olla kädessä tai jossain sivussa kuuntelemassa tarinaa, esittele Ville-nukke lapsille
- Lue kuudes tarina Ville Vilkastuksen kirjasta
- Jos lapsille herää kysymyksiä tai he haluavat keskustella tarinasta, varaa siihen hetki aikaa

- Mieti yhdessä lasten kanssa mikä on se tunne, joka Villellä on tarinassa tänään
- Käännä seinältä tarinakortti nurinpäin

4) Tunteen käsittely

- Mieti yhdessä lasten kanssa milloin meistä on tuntunut samalta kuin Villestä tänään
- Kerro ensin itse milloin sinä olet ollut peloissasi ja kysy sen jälkeen jokaiselta lapselta vuorotellen
- Jos lapselta ei tule mitään vastausta, avusta häntä miettimällä arkielämän/päiväkotielämän tapahtumaa, jolloin lapsesta olisi voinut tuntua tältä
- Levitä erilaisia nallekortteja lattialla ja jokainen lapsi saa vuorotellen näyttää millä nalleista hänen mielestään on pelokas tunne
- Eniten ääniä saanut kortti otetaan mukaan tunnekortin ja siirrytään tunnepyörälle
- Jokainen lapsi asettuu tunnepyörän ympärille istumaan, lapsilta kysytään vuorotellen mikä pyörän lohko kuvaa parhaiten pelon tunnetta, yhdessä pohditaan mikä voisi olla yhteinen valinta ja tämän jälkeen asetetaan pelkokortti ja yhdessä valittu nalle kortti tunnepyörän taskuun
- Tämän jälkeen lapset saavat mennä takaisin omille paikoilleen
- Käännä seinältä tunteen käsittelykortti nurinpäin

5) Kukkotappelu

- kerro lapsille leikin säännöt
 - o kukkotappelussa on tarkoitus saada kaveri putoamaan oman alueensa ulkopuolelle tyynyjen avulla

- tyynyllä ei saa löydä eikä heittää kaveria
- tarkoitus on työntää tyynyjen avulla
- peli alkaa aikuisen merkistä
- kehota lapsia siirtymään pelialustoille ja anna jokaiselle oma tyyny
- anna aloitus merkki
- peli voidaan pelata useita kertoja
- pelin päättyessä käännä leikkikortti seinältä nurinpäin

6) Herkuttelu

- aikuinen ottaa herkut esille, lapsille olisi hyvä tarjota mehua ja jotain pientä naposteltavaa (vihanneksia, keksejä yms.)
- herkuttelun lomassa keskustellaan aiheista jotka nousevat esiin lapsilta itseltään
- käännä seinältä herkuttelukortti nurinpäin

7) Takiaispallo

- lapset jaetaan pareihin
- pareista toinen menee vatsalleen makaamaan lattialle ja "takertuu" lattiaan
- kaverin on yrittää kääntää takiaisen selälleen takiaisen vastustaessa
- peliä voidaan myös pelata niin että takiaisen tarkertuu johonkin esineeseen ja kaveri yrittää irroittaa hänet siitä
- peli pelataan useita kertoja jotta jokainen saa olla eri rooleissa
- pelin päättyessä käännä toimintakortti seinältä nurinpäin

8) Yllätys

- jokainen lapsi vuorollaan takertuu aikuiseen haluamallaan tavalla (syliin, jalkaa)
ja aikuinen kuljettaa hänet pois tilasta

3.7 Häpeä

Tuokion tavoitteet:

- ./ tutustua häpeän tunteeseen
- ./ tunnistaa oma tunnetila
- ./ pitää hauskaa yhdessä muiden kanssa
- ./ vartalon hallinnan kehittäminen voimansäätely

Tarvikkeet:

- isoja kankaita/lakanoita
- hernepusseja
- herkut

Esivalmistelut:

- aseta jokaiselle lapselle lattialle tyyny jonka päälle tulee lapsen nimilappu
- lattialla voi olla kirjoja lapsille, joita he voivat lueskella muita odotellessa
- ota kankaita ja hernepusseja valmiiksi
- laita herkut piiloon mutta lähietäisyydelle

- Koko lapsiryhmä käydään läpi ja jokainen kertoo vuorollaan tunteistaan, myös aikuiset
- Käännä seinältä aloituskortti nurinpäin

2) Kertaus

- Lapset saavat miettiä mitä Villen tarinassa tapahtui viime kerralla, jos he eivät muista, aikuinen voi auttaa
- Mietitään mikä tunne Villellä oli viime viikolla

3) Tarina

- Varaa jokin gorilla/apina käsinukke tai pehmolelu elävöittämään tarinaa, käsinukke voi olla kädessä tai jossain sivussa kuuntelemassa tarinaa, esittele Ville-nukke lapsille
- Lue seitsemäs tarina Ville Vilkastuksen kirjasta
- Jos lapsille herää kysymyksiä tai he haluavat keskustella tarinasta, varaa siihen hetki aikaa
- Mieti yhdessä lasten kanssa mikä on se tunne, joka Villellä on tarinassa tänään
- Käännä seinältä tarinakortti nurinpäin

4) Tunteen käsittely

- Mieti yhdessä lasten kanssa milloin meistä on tuntunut samalta kuin Villestä tänään
- Kerro ensin itse milloin sinä olet ollut peloissasi ja kysy sen jälkeen jokaiselta lapselta vuorotellen

- Jos lapselta ei tule mitään vastausta, avusta häntä miettimällä arkielämän/päiväkotielämän tapahtumaa, jolloin lapsesta olisi voinut tuntua tältä
- Levitä erilaisia nallekortteja lattialla ja jokainen lapsi saa vuorotellen näyttää millä nalleista hänen mielestään on pelokas tunne
- Eniten ääniä saanut kortti otetaan mukaan tunnekortin ja siirrytään tunnepyörälle
- Jokainen lapsi asettuu tunnepyörän ympärille istumaan, lapsilta kysytään vuorotellen mikä pyörän lohko kuvaa parhaiten pelon tunnetta, yhdessä pohditaan mikä voisi olla yhteinen valinta ja tämän jälkeen asetetaan pelkokortti ja yhdessä valittu nalle kortti tunnepyörän taskuun
- Tämän jälkeen lapset saavat mennä takaisin omille paikoilleen
- Käännä seinältä tunteen käsittelykortti nurinpäin

5) Muumiroleikki

- jokainen lapsi vuorollaan asettuu lakanan päälle makaamaan
- aikuinen ”kapalo” lapsen lakanaan, näin hän muuttuu muumioksi
- lapsi saa yrittää päästä vapaaksi muumion asustaan
- leikin päättyessä käännä toimintakortti nurinpäin

6) Herkuttelu

- aikuinen ottaa herkut esille, lapsille olisi hyvä tarjota mehua ja jotain pientä naposteltavaa (vihanneksia, keksejä yms.)
- herkuttelun lomassa keskustellaan aiheista jotka nousevat esiin lapsilta itseltään
- käännä seinältä herkuttelukortti nurinpäin

7) Hernepussien alle hautaaminen

- jokainen lapsi vuorollaan asettuu lattialle makaamaan
- muut lapset hautaavat hänet hernepussien alle
- tämän jälkeen lapsi saa "räjähtää" ylös
- leikin loppuessa käännä toimintakortti seinältä nurinpäin

8) Yllätys

- toinen aikuinen ottaa lapsen jaloista kiinni ja toinen käsistä
 - aikuiset kantavat jokaisen lapsen yksitellen pois tilasta
-

3.8 Rohkeus

Tuokion tavoitteet:

- ./ tutustua rohkeuden tunteeseen
- ./ tunnistaa oma tunnetila
- ./ pitää hauskaa yhdessä muiden kanssa
- ./ oman nimen kirjoittaminen
- ./ kynäote
- ./ rohkeuden kerääminen sokkoleikkiin
- ./ hätänumeron tiedostaminen

Tarvikkeet:

- huiveja
- värikyniä
- saksia
- hätänumero-monisteet
- herkut

Esivalmistelut:

- aseta jokaiselle lapselle lattialle tyyny jonka päälle tulee lapsen nimilappu
- lattialla voi olla kirjoja lapsille, joita he voivat lueskella muita odotellessa
- kopio jokaiselle lapselle hätänumeromoniste (liitteissä) ja kirjoita niihin valmiiksi lapsen nimi ja osoite
- laita pöydälle valmiiksi saksia ja värikyniä
- laita herkut piiloon mutta lähietäisyydelle
- ota kaikki välineet (kortit, kirja, pyörä) valmiiksi viereesi
- aseta tuokion kulku – kortit seinälle
- ota valmiiksi tunnepyörän materiaaleista rohkeuskortti

Tuokion kulku:

Y Miltä minusta tuntuu?

Y Kertaus

Y Tarina

Y Tunteenkäsittely

3) Tarina

- Varaa jokin gorilla/apina käsinukke tai pehmolelu elävöittämään tarinaa, käsinukke voi olla kädessä tai jossain sivussa kuuntelemassa tarinaa, esittele Ville-nukke lapsille
- Lue kahdeksas tarina Ville Vilkastuksen kirjasta
- Jos lapsille herää kysymyksiä tai he haluavat keskustella tarinasta, varaa siihen hetki aikaa
- Mieti yhdessä lasten kanssa mikä on se tunne, joka Villellä on tarinassa tänään
- Käännä seinältä tarinakortti nurinpäin

4) Tunteen käsittely

- Mieti yhdessä lasten kanssa milloin meistä on tuntunut samalta kuin Villestä tänään
- Kerro ensin itse milloin sinä olet ollut rohkea ja kysy sen jälkeen jokaiselta lapselta vuorotellen
- Jos lapselta ei tule mitään vastausta, avusta häntä miettimällä arkielämän/päiväkotielämän tapahtumaa, jolloin lapsesta olisi voinut tuntua tältä
- Levitä erilaisia nallekortteja lattialla ja jokainen lapsi saa vuorotellen näyttää mikä nalleista hänen mielestään rohkea
- Eniten ääniä saanut kortti otetaan mukaan tunnekortin ja siirrytään tunnepyörälle
- Jokainen lapsi asettuu tunnepyörän ympärille istumaan, lapsilta kysytään vuorotellen mikä pyörän lohko kuvaa parhaiten rohkeutta, yhdessä

pohditaan mikä voisi olla yhteinen valinta ja tämän jälkeen asetetaan rohkeuskortti ja yhdessä valittu nalle kortti tunnepyörän taskuun

- Tämän jälkeen lapset saavat mennä takaisin omille paikoilleen
- Käännä seinältä tunteen käsittelykortti nurinpäin

5) Sokkoleikki

- lapsille kerrotaan aluksi sokkoleikin säännöt
 - o sokkoleikissä kävellään
 - o kun sokko koskettaa, pitää pysähtyä
 - o kiinni saadun lapsen nimeä ei saa paljastaa, sokon täytyy itse arvata kuka on kyseessä
- yhdeltä lapselta sidotaan silmät
- sokko lähtee etsimään muita huoneesta
- kun sokko koskettaa jotakuta, hänen pitää pysähtyä ja olla ihan hiljaa
- sokko yrittää tunnustelemalla selvittää kuka lapsi on kyseessä
- tämän jälkeen kiinni saatu siirtyy sokoksi
- jokainen lapsi saa vuorollaan olla sokkona
- pelin päättyessä käännä toimintakortti seinältä nurinpäin

6) Herkuttelu

- aikuinen ottaa herkut esille, lapsille olisi hyvä tarjota mehua ja jotain pientä naposteltavaa (vihanneksia, keksejä yms.)
- herkuttelun lomassa keskustellaan aiheista jotka nousevat esiin lapsilta itseltään
- käännä seinältä herkuttelukortti nurinpäin

7) Askartelu: hätänumerokortti

- pohdi aluksi lasten kanssa mikä on hätänumero suomessa ja milloin siihen voi soittaa
- pohtikaa myös sitä mitä hätänumeroon pitää sanoa
- tämän jälkeen lapset saavat siirtyä pöydän ääreen
- jokaiselle lapsella on oma moniste jonne on laitettu heidän nimensä ja osoitteensa valmiiksi (lasten kanssa olisi hyvä keskustella siitä mikä on kenenkin osoite)
- tämän jälkeen lapset saavat värittää omat korttinsa
- lapset saavat siirtyä omille paikoilleen
- käännä seinältä toimintakortti nurinpäin

8) Yllätys

- jokaiselta lapselta sidotaan silmät vuorollaan ja aikuinen taluttaa heidät ulos huoneesta

9.9 Ylpeys

Tuokion tavoitteet:

- ./ tutustua jännityksen tunteeseen
- ./ tunnistaa oma tunnetila
- ./ pitää hauskaa yhdessä muiden kanssa

./ kynäote

./ positiivinen palautteen antaminen ja saaminen

./ toisen työn kunnioittaminen

Tarvikkeet:

- A4-paperiarkkeja
- saksia
- liimaa
- värikyniä
- iso paperi (johon mahtuu jokaisen omakuva)
- herkut

Esivalmistelut:

- aseta jokaiselle lapselle lattialle tyyny jonka päälle tulee lapsen nimilappu
- lattialla voi olla kirjoja lapsille, joita he voivat lueskella muita odotellessa
- laita pöydälle valmiiksi saksia, liimaa, värikyniä ja A4 paperia
- leikkaa valmiiksi isopaperi johon mahtuu jokaisen lapsen omakuva
- laita herkut piiloon mutta lähietäisyydelle
- ota kaikki välineet (kortit, kirja, pyörä) valmiiksi viereesi
- aseta tuokion kulku – kortit seinälle
- ota valmiiksi tunnepyörän materiaaleista ylpeyskortti

Tuokion kulku:

- Y Miltä minusta tuntuu?
- Y Kertaus
- Y Tarina
- Y Tunteenkäsittely
- Y Oman kuvan piirtäminen
- Y Herkuttelu
- Y Mistä asiasta tykkään kaverissa?
- Y Viimeisen kerran leikkien valinta
- Y Yllätys

┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌

1) Miltä minusta tänään tuntuu?

- Jokainen lapsi asettuu istumaan lattialle omalle nimellä merkitylle paikalle
- Asettele lattialle viisi nallekorttia, joissa on tunteet: iloinen, surullinen, väsynyt, vihainen ja ei tunnu miltään
- Nimeä korttien tunteet yhdessä lasten kanssa
- Valitse ensin itse jokin korteista ja kerro miltä sinusta tuntuu tänään.
- Esitä sitten jokaiselle lapselle kysymys
- Tiedustele vielä tämän jälkeen miksi lapsella on kyseinen tunne
- Koko lapsiryhmä käydään läpi ja jokainen kertoo vuorollaan tunteistaan, myös aikuiset

- Käännä seinältä aloituskortti nurinpäin

2) Kertaus

- Lapset saavat miettiä mitä Villen tarinassa tapahtui viime kerralla, jos he eivät muista, aikuinen voi auttaa
- Mietitään mikä tunne Villellä oli viime viikolla

3) Tarina

- Varaa jokin gorilla/apina käsinukke tai pehmolelu elävöittämään tarinaa, käsinukke voi olla kädessä tai jossain sivussa kuuntelemassa tarinaa, esittele Ville-nukke lapsille
- Lue yhdeksäs tarina Ville Vilkastuksen kirjasta
- Jos lapsille herää kysymyksiä tai he haluavat keskustella tarinasta, varaa siihen hetki aikaa
- Mieti yhdessä lasten kanssa mikä on se tunne, joka Villellä on tarinassa tänään
- Käännä seinältä tarinakortti nurinpäin

4) Tunteen käsittely

- Mieti yhdessä lasten kanssa milloin meistä on tuntunut samalta kuin Villestä tänään
- Kerro ensin itse milloin sinä olet ollut ylpeä ja kysy sen jälkeen jokaiselta lapselta vuorotellen
- Jos lapselta ei tule mitään vastausta, avusta häntä miettimällä arkielämän/päiväkotielämän tapahtumaa, jolloin lapsesta olisi voinut tuntua tältä

- Levitä erilaisia nallekortteja lattialla ja jokainen lapsi saa vuorotellen näyttää millä nalleista hänen mielestään on ylpeä tunne
- Eniten ääniä saanut kortti otetaan mukaan tunnekortin ja siirrytään tunnepyörälle
- Jokainen lapsi asettuu tunnepyörän ympärille istumaan, lapsilta kysytään vuorotellen mikä pyörän lohko kuvaa parhaiten pelon tunnetta, yhdessä pohditaan mikä voisi olla yhteinen valinta ja tämän jälkeen asetetaan ylpeyskortti ja yhdessä valittu nalle kortti tunnepyörän taskuun
- Tämän jälkeen lapset saavat mennä takaisin omille paikoilleen
- Käännä seinältä tunteen käsittelykortti nurinpäin

5) Oman kuvan piirtäminen

- lapset saavat siirtyä pöydän ääreen
- jokaisella lapsella on oma paperi johon he saavat piirtää omien kasvojensa kuvan ja tämän jälkeen leikata sen
- sen jälkeen he saavat liimata kuvat isolle yhteiselle paperille
- lopuksi käännä toimintakortti seinältä nurinpäin

6) Herkuttelu

- aikuinen ottaa herkut esille, lapsille olisi hyvä tarjota mehua ja jotain pientä naposteltavaa (vihanneksia, keksejä yms.)
- herkuttelun lomassa keskustellaan aiheista jotka nousevat esiin lapsilta itseltään
- käännä seinältä herkuttelukortti nurinpäin

7) Mistä asiasta tykkään kaverissa?

- omien kuvien teos laitetaan seinälle ja lapset asettuvat istumaan sen ympärille
- jokainen lapsi tulee vuorollaan eteen istumaan
- aikuinen aloittaa kertomalla jonkin positiivisen asian lapsesta (esim. Maija on iloinen) ja kirjaa sen lapsen kuvan alapuolelle
- tämän jälkeen jokainen lapsi sanoo vuorollaan jotain mukavaa edessä olevasta lapsesta ja aikuinen kirjaa ne oman kuvan alle
- näin toimitaan jokaisen lapsen kohdalla
- lopuksi käännä toimintakortti seinältä nurinpäin

8) Tämän jälkeen tiedustele lapsilta mitkä ovat olleet mukavimpia leikkejä Ville Vilkastuksen aikaan. Lapset saavat itse valita leikkejä (2-3) viimeiselle kerralle.) Muista kysyä leikit valmiiksi jotta osaat varata tarvittavat materiaalit mukaan.

9) Yllätys

- jokainen lapsi vuorollaan pääsee aikuisten kuningastuolissa pois huoneesta

3.10 Haikeus

Tuokion tavoitteet:

- ./ tutustua haikeuden tunteeseen

./ tunnistaa oma tunnetila

./ pitää hauskaa yhdessä muiden kanssa

Tarvikkeet:

- erikoisia herkkuja (sipsiä, popcornia tms.)
- tarvikkeet riippuen lasten valitsemista leikeistä

Esivalmistelut:

- aseta jokaiselle lapselle lattialle tyyny jonka päälle tulee lapsen nimilappu
- lattialla voi olla kirjoja lapsille, joita he voivat lueskella muita odotellessa
- valmistele lasten valitsemat leikit
- laita herkut piiloon mutta lähietäisyydelle
- aseta tuokion kulku – kortit seinälle
- ota valmiiksi tunnepyörän materiaaleista haikeuskortti

Tuokion kulku:

Y Miltä minusta tänään tuntuu?

Y Kertaus

Y Tarina

Y Tunteen käsittely

Y Toiveleikki

Y Toiveleikki

Y Herkuttelu

Y Toiveleikki

Y Yllätys

┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌ ┌

1) Miltä minusta tänään tuntuu?

- Jokainen lapsi asettuu istumaan lattialle omalle nimellä merkitylle paikalle
- Asettele lattialle viisi nallekorttia, joissa on tunteet: iloinen, surullinen, väsynyt, vihainen ja ei tunnu miltään
- Nimeä korttien tunteet yhdessä lasten kanssa
- Valitse ensin itse jokin korteista ja kerro miltä sinusta tuntuu tänään.
- Esitä sitten jokaiselle lapselle kysymys
- Tiedustele vielä tämän jälkeen miksi lapsella on kyseinen tunne
- Koko lapsiryhmä käydään läpi ja jokainen kertoo vuorollaan tunteistaan, myös aikuiset
- Käännä seinältä aloituskortti nurinpäin

2) Kertaus

- Lapset saavat miettiä mitä Villen tarinassa tapahtui viime kerralla, jos he eivät muista, aikuinen voi auttaa
- Mietitään mikä tunne Villellä oli viime viikolla

3) Tarina

- Varaa jokin gorilla/apina käsinukke tai pehmolelu elävöittämään tarinaa, käsinukke voi olla kädessä tai jossain sivussa kuuntelemassa tarinaa, esittele Ville-nukke lapsille
- Lue viimeinen tarina Ville Vilkastuksen kirjasta
- Jos lapsille herää kysymyksiä tai he haluavat keskustella tarinasta, varaa siihen hetki aikaa
- Mieti yhdessä lasten kanssa mikä on se tunne, joka Villellä on tarinassa tänään
- Käännä seinältä tarinakortti nurinpäin

4) Tunteen käsittely

- Mieti yhdessä lasten kanssa milloin meistä on tuntunut samalta kuin Villestä tänään
- Kerro ensin itse milloin sinä olet ollut haikea ja kysy sen jälkeen jokaiselta lapselta vuorotellen
- Jos lapselta ei tule mitään vastausta, avusta häntä miettimällä arkielämän/päiväkotielämän tapahtumaa, jolloin lapsesta olisi voinut tuntua tältä
- Levitä erilaisia nallekortteja lattialla ja jokainen lapsi saa vuorotellen näyttää millä nalleista hänen mielestään on haikea tunne
- Eniten ääniä saanut kortti otetaan mukaan tunnekortin ja siirrytään tunnepyörälle
- Jokainen lapsi asettuu tunnepyörän ympärille istumaan, lapsilta kysytään vuorotellen mikä pyörän lohko kuvaa parhaiten haikeuden tunnetta, yhdessä pohditaan mikä voisi olla yhteinen valinta ja tämän jälkeen asetetaan haikeuskortti ja yhdessä valittu nalle kortti tunnepyörän taskuun
- Tämän jälkeen lapset saavat mennä takaisin omille paikoilleen

- Käännä seinältä tunteen käsittelykortti nurinpäin

5) Lasten toiveleikki

6) Lasten toiveleikki

7) Herkuttelu

- aikuinen ottaa herkut esille, lapsille olisi hyvä tarjota mehua ja jotain pientä naposteltavaa (vihanneksia, keksejä yms.)
- herkuttelun lomassa keskustellaan aiheista jotka nousevat esiin lapsilta itseltään
- käännä seinältä herkuttelukortti nurinpäin

8) Lasten toiveleikki

9) Yllätys lasten toivomalla tavalla

LIITTEET

Liite 1: Tuokionkulku-kortit

Liite 2: Kortit jätinopan taskuihin

Liite 3: Mitä teen kun suutun – moniste

Liite 4: Hätänumerokortti

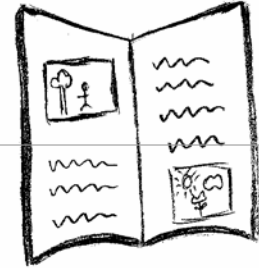
Liite 5: Patsasleikin ruumiinosat

Liite 6: Muumio kortti

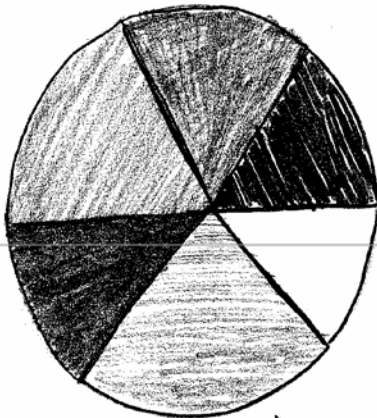
LIITE 1: TUOKION KULKU KORTIT

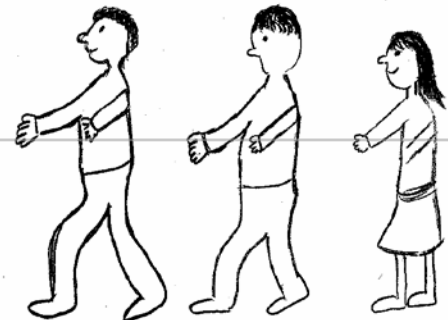
KOKOONTUA

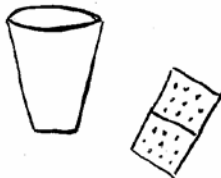
LUKEA

TUNNEPYÖRÄ

LEIKKI

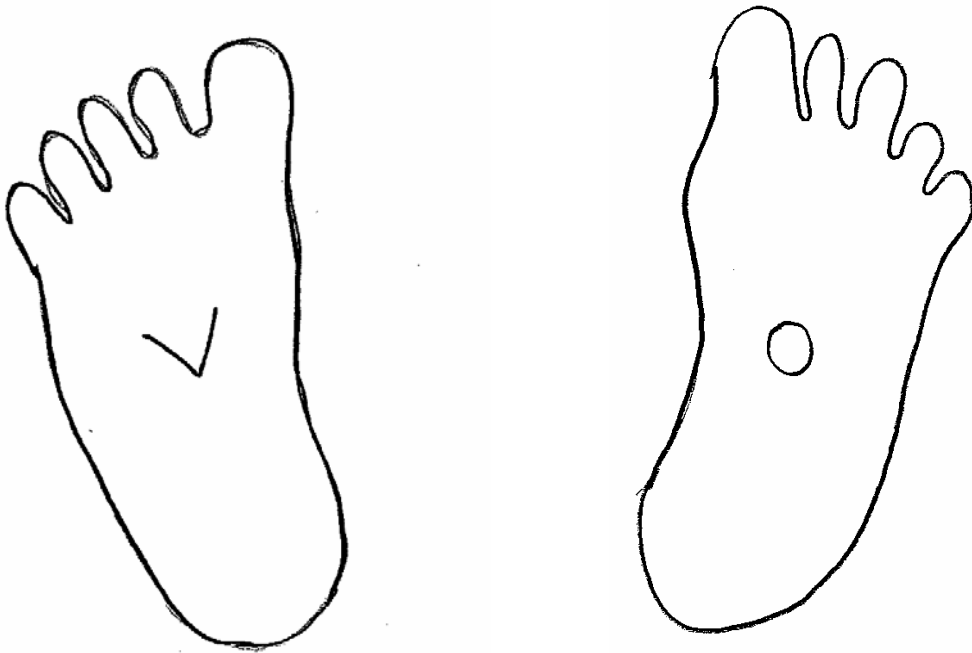

VÄLIPALA

YLLÄTYS

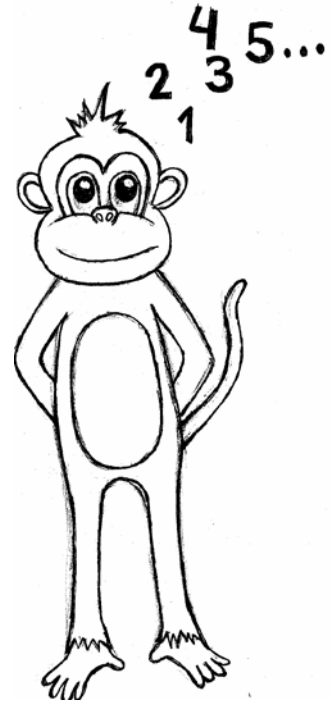
LIITE 2: KORTIT JÄTTINOPPAAN

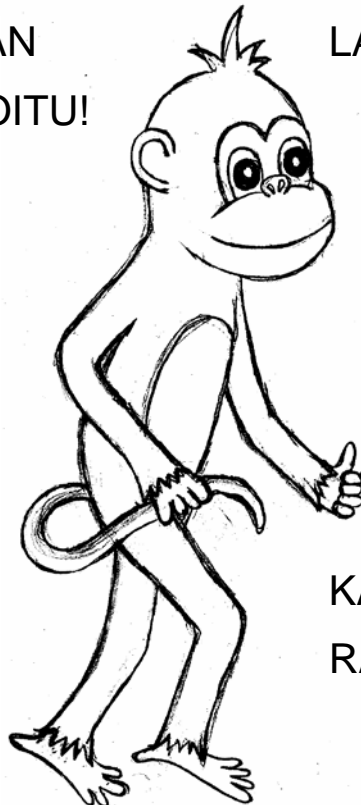
LIITE 3: ERILAISIA TAPOJA RAUHOITTUA

ERILAISIA TAPOJA RAUHOITTUA

HENGITÄ SYVÄÄN
JA SANO RAUHOITU!

LASKE ÄÄNEEN!

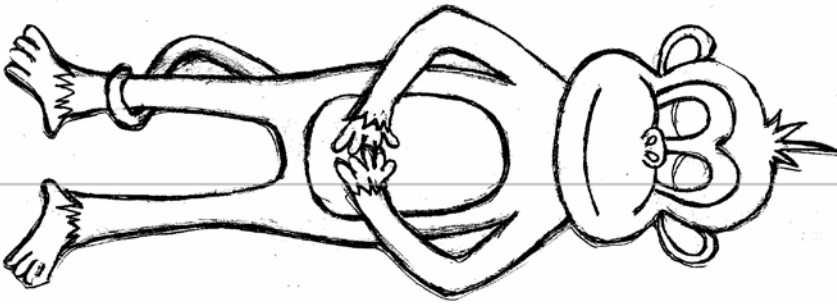

LÄHDE
KAUEMMAKSI
RAUHOITTUMAAN!

LIITE 4: HÄTÄNUMEROKORTTI

HÄTÄNUMERO

112

OMA
KUVA

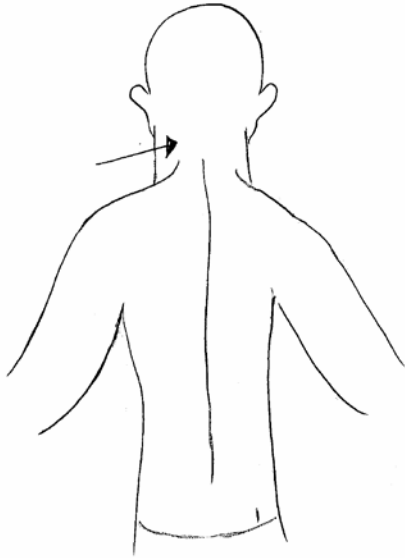
NIMI _____

OSOITE _____

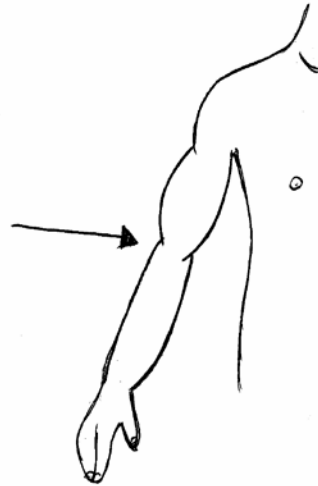
PUHELIN _____

LIITE 5: PATSASLEIKIN RUUMIINOSAT

NISKA

KÄSIVARSI

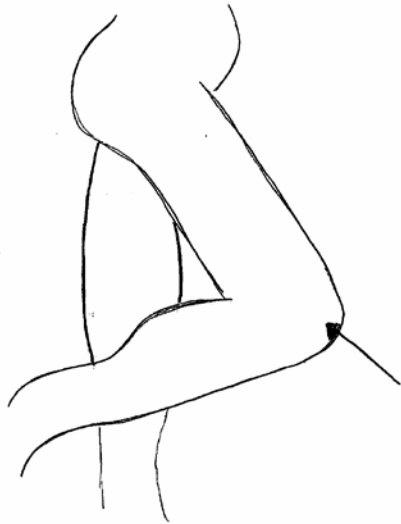
JALKATERÄT

VARPAAT

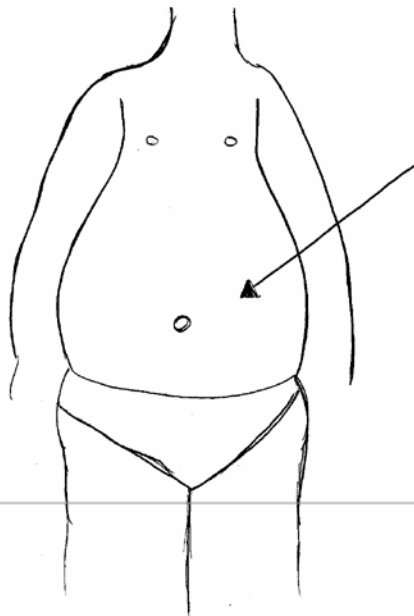
POLVI

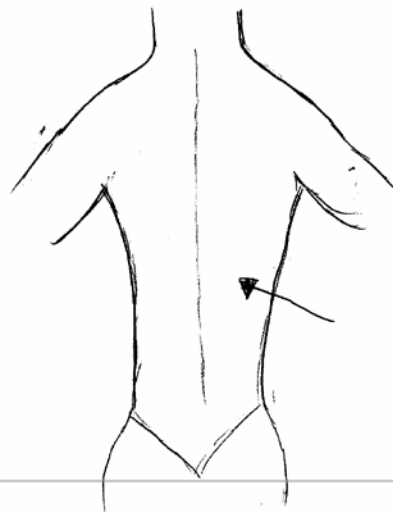
LEUKA

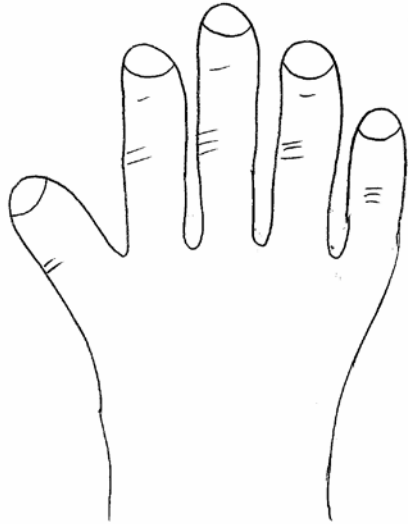
VATSA

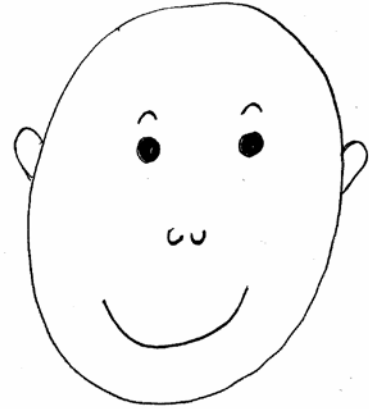
SELKÄ

KÄSI

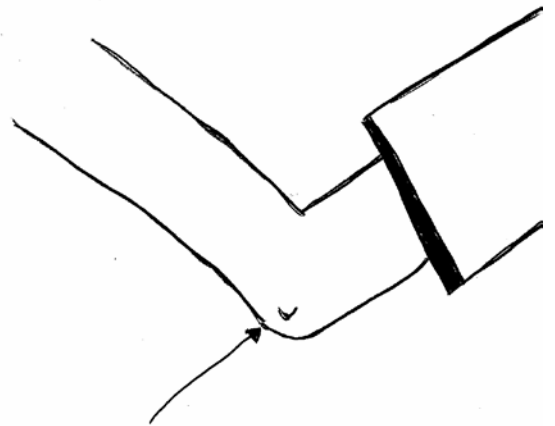
KASVOT

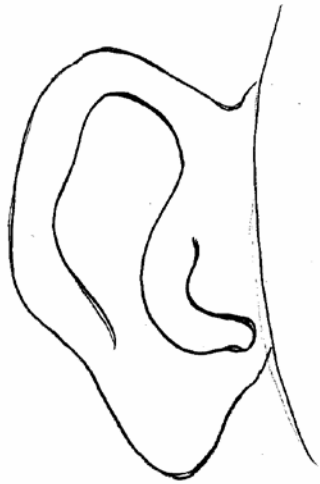
OTSA

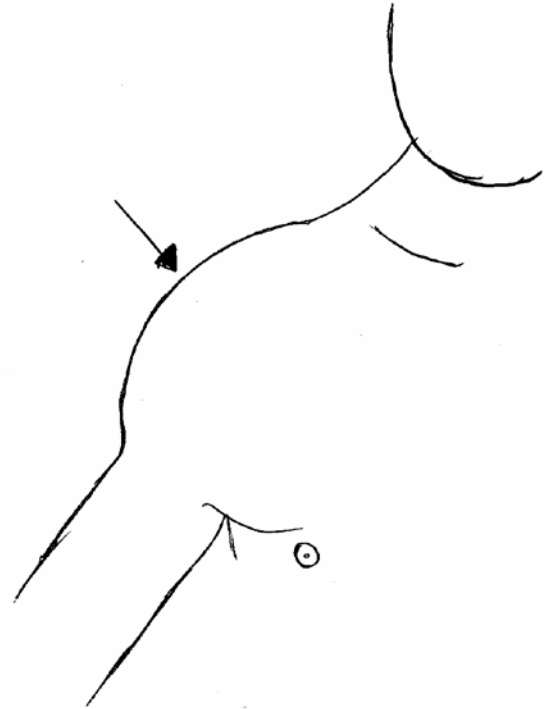
KYYNÄRPÄÄ

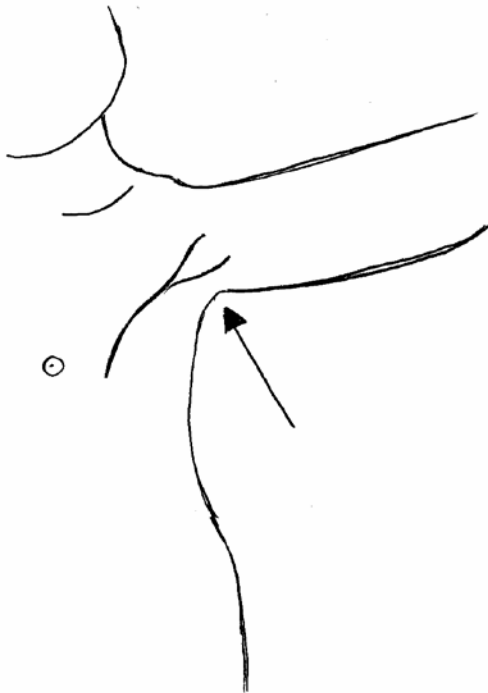
KORVA

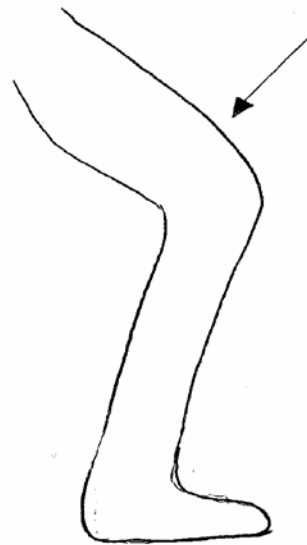
OLKAPÄÄ

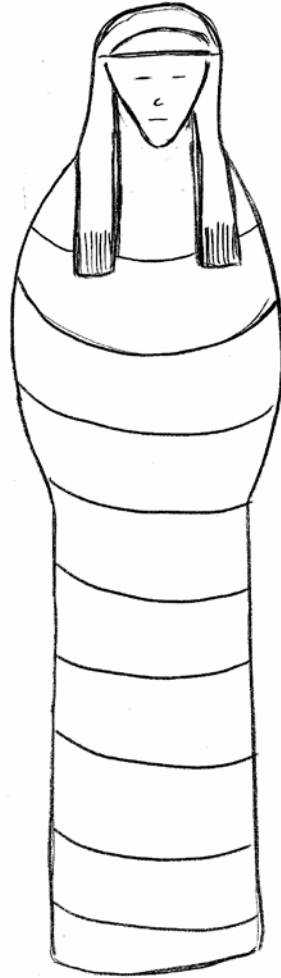
KAINALO

JALKA

LIITE 6: MUUMIOKORTTI

MUUMIO

LIITE 2

Havainnointilomake

Havainnoinnin ajankohta:

Ryhmäkoko / aikuiset/tilat:

Välineet / materiaalit:

Tuokion kulku / rakenteen toimivuus:

Sisältö / sisällön toimivuus / tarkoituksen mukaisuus / haasteellisuus:

Muita huomioita:

Sähköposti haastattelu

Vastaaja: _____

Päivämäärä ja paikka: _____

1. Tuokion ajankohta oli aamupäivällä ulkoilun jälkeen. Mitä olet mieltä ajankohdasta? Oliko se sopiva vai pitäisikö ajankohtaa muuttaa jotenkin?
2. Ryhmässä on 8 lasta sekä yksi aikuinen ja avustaja. Mitä olet mieltä ryhmäkoosta ja aikuisten määrästä? Oliko ryhmäkoko sopiva? Entä aikuisten määrä?
3. Havaintojemme mukaan tila vaihteli kertojen välillä. Oliko sillä mielestäsi vaikutusta tuokioon?
4. Käytössänne oli valmiita materiaaleja, kuten tunnematto, nallekortit ja satukirja. Olivatko ne mielestäsi toimivia? Tarvitseeko jotakin muuttaa?

